

SZÍNHÁZ

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET 2010. OKTÓBER

Závada Pál

JANKA ESTÉI

Történelmi játék két részben, zenével

SZEREPLŐK

WEINER JANKA
DOHÁNYOS LÁSZLÓ
ADLER JENŐ
KAR
– FÉRFI 1
– FÉRFI 2
– NŐ

ELSŐ RÉSZ

KAR (1981-ben – pártközponti csinovnyikok irodájában)

– **FÉRFI 1** Amikor '81 őszén Dohányosné Weiner Janka éppen mitőlünk kért találkozót, rögtön láttuk, hogy az ő számára mi nem csupán posztunkat, hanem a személyünket illetően is telitalálat vagyunk.

– **FÉRFI 2** Ugyanis néhai férjének, Dohányos Lászlónak – aki már jó pár évvel korábban elhunyt – egyikünk a tanítványa, másikunk a beosztottja volt hajdan...

– **FÉRFI 1** Vagy megfordítva...

– **FÉRFI 2** Kompetensek pedig épp ott vagyunk, ahová Dohányosné aktuális gondolata mutatnak: a kultúrpolitika és a belügyi vonal keresztezési pontján.

JANKA Bizonyára megértik, miért kértem, hogy ha lehet, zavartalan körülmények között beszéljünk.

KAR

– **FÉRFI 2** Tökéletesen megértjük, kedves Dohányosné elvtársnő...

JANKA De hiszen mi nem most találkozunk először, ugyebár...

KAR

– **FÉRFI 1** Hát persze hogy nem, hisz amikor Dohányos elvtársval még a minisztériumban...

– **FÉRFI 2** Melyikben is? Miután te a Hazafias Népfrontnál...?

– **FÉRFI 1** Vagy megfordítva, mert te voltál utána, nem?

– **FÉRFI 2** Nem, nem, te voltál előtte. Úgyhogy már abban az időben is gyakran láttuk az elvtársnőt...

– **FÉRFI 1** Na de mikor és hol volt ez teszerinted, ahol én...?

JANKA ...úgyhogy szólítsanak inkább Jankának!

KAR

– **FÉRFI 2** Állunk rendelkezésére... Janka!

JANKA Hát akkor visszatérve arra, amit említettem – hadd kezdjem előbb azzal...

KAR

– **NŐ** (bejön) Kávét parancsol az elvtársnő?

– **FÉRFI 2** Kávét és konyakot parancsol-e...!

JANKA Nem, nem, egyiket sem, köszönöm. Nos tehát. Korábban, bevallom...

KAR

– **NŐ** (ujjai az írógép klaviatúráján) Mai dátummal?

JANKA Micsoda? Dehogyan...!

KAR

– **FÉRFI 2** Nem kell írni!

JANKA Szóval azelőtt, meg kell mondjam, magam is támogattam azt a tervet, hogy Tisza-hidat nevezzenek el a férjemről...

KAR

– **FÉRFI 1** Hogy...?

– **FÉRFI 2** Micsoda...?

JANKA Híd a Tiszán... Alsópályás ívhíd vagy függőhíd – már meglévő vagy épülő... De azóta beláttam, jobb, ha erről lemondok.

KAR

– **FÉRFI 1** Ezt csak helyeselhetjük.

– **FÉRFI 2** Számos oknál fogva pillanatnyilag jobb, ha a névadás tekintetében egyelőre a téveszkek és vidéki művelődési házak körében maradunk.

– **FÉRFI 1** Ám ezek számát is maximálni vagyunk kénytelenek...

JANKA Mennyiben?

KAR

– FÉRFI 1 Mondjuk... országosan ötben.

JANKA Én legalább tízre gondoltam.

KAR

– NŐ Tíz téesz, tíz művház...

– FÉRFI 2 Nanana...!

JANKA Meg néhány iskola...

KAR

– FÉRFI 1 De kérem, Janka! Hogy képzeled?! Magának fogalma sincs, milyen késhegyig menő harcot folytatunk mi a szektásan retrográd erővel! Amelyek kivált az ilyen szimbolikus ügyekben képesek még mindig éreztetni borzasztó befolyásukat...!

– FÉRFI 2 Noha nyilván fölösleges bizonygatnunk, mennyire tiszteltük Dohányos Lászlót, s hogy emlékének méltó megőrzését...

– NŐ ...személyesen is a szívünkön viseljük.

JANKA Viselnéd, azt elhiszem, édes. De fiúk, minek ez a félrebeszélés? Most *unter uns*: Összeszámolja valaki azokat a kultúrházakat? Hát akkor? Hát mióta ismerjük egymást, negyven?

KAR

– FÉRFI 1 Ha arra gondol, Janka, amikor '42-ben még mint falukutatók...

– FÉRFI 2 Dohányos László vezetésével...

JANKA Arra gondolok.

DOHÁNYOS *(ének)*

Hajnalban érkezünk mint falukutatók,
a jelmezünk: zakó, pantalló, hátizsák,
kalap...

KAR *(ének)*

– NŐ ...apró mintás szoknya, világos blúz.

DOHÁNYOS *(ének)*

Ambíciózusak s kíváncsiak vagyunk.
A vonatról a piacra vezet utunk,
veszünk ezt-azt, és kérdezősködünk:

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ), JANKA, DOHÁNYOS, ADLER *(közös ének)*

Kolbászt töltenek-e, sonkát füstölnek-e,
libát hizlalnak-e, kacsát is tömnek-e,
vaját köpülnek-e, rétest nyújtanak-e,
mézet pergetnek-e, savanyítanak-e?

DOHÁNYOS

Sonkát kóstolnak-e, kolbászt harapnak-e?
Aratni mennek-e, sztrájkot szerveznek-e?

KAR

Veszünk ezt-azt, és nem kötözködünk.

DOHÁNYOS

Mézet kortyoltak-e, s libát ettek-e már?

JANKA Nekem a '942-es adatgyűjtő túra volt az utolsó, a Békés megyei tótoknál.

KAR

– FÉRFI 1 Na és nem volna kedve? Ne szóljunk Dohányosnak?

JANKA Eszükbe ne jusson!

KAR

– FÉRFI 2 Pedig emlegeti magát.

– NŐ És nincs, aki fényképezzen...

JANKA Még szép. Csak emlegessen. Míg le nem tagadom.

Ha okot ad rá. *(A Nőnek)* Na, mi nem tetszik, aranyom?

KAR

– NŐ Ha arra gondolsz, Janka, mikor ránk nyitottál, akkor én esküszöm neked...

JANKA Ugyan, mért gondolnék arra? Inkább a kérdezősi stílusára gondolok például. Amikor ilyeneket mond, hogy:

Ugye jól látom, kedves barátom, hogy ikszék meg ipszi-lonék nem képesek betagozódni a helyi társadalomrendbe? Azt mondja, mégis képesek? De hogyhogy...? Na és akkor annak a régies, megdermedt erővonalai köré, avagy inkább az újforma lendítőerőkhöz húznak?

DOHÁNYOS *(1942-es interjúhelyzetben kérdez)* Na és akik gyanakvóan őrzik különállásukat? Hm? Azok vajon őseik hitébe és a rátarti elzárkózás befülledt életforma-tradícióiba kapaszkodnak – avagy ellenkezőleg: anarchikusan kitörni, lázadni vagy éppen szervezkedni kész fiatalokat bocsátanak ki Mózes-hitű családjukból?

JANKA Na, erre feleljél, buta tót! Pedig történetesen történelemtanár volt.

DOHÁNYOS *(egy 1942-es estén falukutatói szállásán a szobájában Jankának magyaráz)* És mégsem volt képes megérteni a kérdést. Figyelte, Janka, milyen óvatos kitérével reagált?

JANKA Én az árnyékokat figyeltem az arcán...

DOHÁNYOS Hogy ő csak egyszerű tanár...

JANKA A feszültség ült ki rá, hogy ez kínos neki...

DOHÁNYOS Azt mondja, hogy ő csak egy tanár, nem pedig valami tudós elme. És hogy emiatt ő ezt a magyar modellt bajosan tudná átültetni a helyi szlovákság és zsidóság egymás közti viszonyaira.

JANKA Na és...? Mért akkora baj az?

DOHÁNYOS Nem az, hogy mekkora baj... De mennyivel világosabban látnánk, ha ezt a kétféle viszonyulásukat egybevehetnénk...

JANKA Kicsodákét...?

DOHÁNYOS A zsidókét. Hogy a magyar többségű vidékeken föltárt erővonalaikat hogyan lehet átültetni a szlovák nemzetiségi vidékeken tapasztalható viszonyrendszerükbe.

JANKA A viszonyrendszerükbe...?

DOHÁNYOS Abba. A kapcsolódási szisztémájukba.

JANKA És... muszáj tudni átültetni...? Ha esik, ha fúj?

DOHÁNYOS *(mégsem vitatkozik, gyorsan másképp dönt)* Igaza van, Janka. Elég volt mára. Feküdjünk le inkább!

JANKA *(föláll)* Hát... fekdüdjön!

Dohányos megöleli Jankát

László, csak nem képzeled...?!

DOHÁNYOS Csak nem akar így itt hagyni, Janka?

JANKA Így...?

DOHÁNYOS Amikor...

JANKA Amikor micsoda?

DOHÁNYOS Ha már egyszer...

JANKA Ha már egyszer ideutaztam maguk után...

DOHÁNYOS Igen...

JANKA Ha már egyszer-kétszer beszéltünk is pár szót...

DOHÁNYOS Maga most gúnyol vagy korhol? Vagy egyszerűen csak... meg akar vártni?

JANKA Míg hozzá nem jut a jogos járandóságához?

DOHÁNYOS Janka!

JANKA Magának így szokták a nők saját magukat...?

DOHÁNYOS Hogyhogy így szokták? Mit képzelsz...? Járandóság...!

JANKA Na és ez a kutatásvezetőnek jár? Vagy mint valami... parasztvezérnek?

DOHÁNYOS Ezt meg miből gondolja? Egyikre se volt még példa.

JANKA Hanem mire volt?

DOHÁNYOS Én csak kölcsönösen tudom elképzelni. *(Nyújtja a kezét, de hiába)*

JANKA *(indul)* Akkor megnyugodtam.

DOHÁNYOS Engem viszont egészen fölzaklat egy ilyen villámló tekintet.

JANKA Én gyűjteni jöttem és fényképezni, László. Dolgozni szeretnék, és nem tudom, ennek itt mi a feltétele...

DOHÁNYOS Nekem nincs feltételem, az együttműködést is csak ajánlhatom. Na és magának?

JANKA Megmaradnék a magam ízlésénél. Együttműködni pedig bajos lenne, ha valami... hűbérúrral kéne...

DOHÁNYOS Ennél szellemesebb titulus nem jutott eszébe?

JANKA Bocsánat – megsértettem?

DOHÁNYOS Mondjuk – nem esik jól ezt hallani annak, aki életét a mai magyar feudalizmus elleni harcra tette föl.

JANKA Nahát. Pedig én csak a személyes viszonyokat illetően...

DOHÁNYOS Miért, kit tartok én ínségben és szolgasorban?

JANKA Az erkölcsi mentalitásra céloztam, képletesen...

DOHÁNYOS A feudális erkölcsre...?

JANKA Igen...

DOHÁNYOS A rabolt szerelem erkölcsére, az erőszakra...?!

JANKA Ne is mondja!

DOHÁNYOS Meg a robotként lerótt nemi szolgálat erkölcsére, az első éjszaka jogára...!

JANKA Igen. Azt kérдем, hogy ezekre mennyire hasonlítanak még ma is némely szokásjogok.

DOHÁNYOS Miféle szokásjogok?

JANKA Például hogy ilyenkor – amióta benn vagyok, senki nem kopog be magához. Még véletlenül sem zavarják – holott amúgy folyton a nyakán lógnak.

DOHÁNYOS Egyszerű tapintatról van szó.

JANKA Tudják, mit ír elő itt a szokás, amikor annak van itt az ideje.

DOHÁNYOS Ideje van a szeretésnek, és ideje a gyűlölésnek. Mikor mi következik soron.

JANKA Hát tudja meg, hogy én nem óhajtok kötelezően soron következni.

DOHÁNYOS Kötelezően? Erőszakot is feltételez rólam...

JANKA Arra tényleg nem is gondoltam még.

DOHÁNYOS Janka...! Talán elhiszi, hogy soha erőszakos tette nem emeltem még a kezem. Viszont... arra sem igen volt példa, hogy ez alá a kéz alá, ha már simogatni indult, oda ne hajlott volna a test.

JANKA A kéz alá... a test? Csak úgy... a test?

DOHÁNYOS Bocsánat, így tényleg félreérthető – hát a női test, természetesen...

JANKA A női test, aha. És nem volt rá példa, hogy ne.

DOHÁNYOS Nemigen...

JANKA Hát akkor ez vagy valami varázserő...

DOHÁNYOS Ha ide fektetné a tenyerét...

JANKA Jé, nem hajlik a keze alá. Akkor mégsem az.

DOHÁNYOS ...akkor áthatná magát.

JANKA Vagy csak pöffeszkedés. És az nemhogy nem vonzó, de...

DOHÁNYOS Nem kéne így... sértegetnie.

JANKA Nem kéne. Akkor csak köszönöm, de nem. *(Int, és elindul kifelé)*

DOHÁNYOS Janka, várjon...!

JANKA Jó éjszakát!

Dohányos bosszúsan néz utána, majd kimegy, s nyomban vissza is tér a Nővel, aki rögtön nekiáll ölelni őt.

Zene

JANKA *(kipakol a cekkerből, zöldséget pucol)* Többnyire itt-hon fényképeztem aztán, a Nagycsarnok körül, a Dunaparton, a híd, a Gellért tér...

KAR

– **FÉRFI 1** És a műtermi portrék? Kuncsaftjai nincsenek?

JANKA Elég kevesen. Egy-egy gyereket ha fölhoznak néha. De legtöbbször csak az unokatestvérem fényképezteteti a fiát...

KAR

– **FÉRFI 2** Hogy is hívják...?

JANKA Palcsinak.

KAR

– **FÉRFI 2** Nem, hanem a...

JANKA Emmát? Emmának.

KAR

– **FÉRFI 1** Magának Emma az unokatestvére? Azt hittem, a barátnője...

JANKA Több annál. A testvérem is.

KAR

– **FÉRFI 2** Még féltékenyek is lehetünk rá...

JANKA Maguknak nem is mutatom meg.

KAR

– **FÉRFI 1** Na és Dohányosnak?

JANKA Na, elég legye! Annak meg még ügyse!

KAR

– **NŐ** Te Janka, és Adler Jenőt is a falukutatáson ismerted meg?

JANKA Jenőt? Igen, ő is ott volt. De már Pesten ismertem. *(Ének)*

Először beszökni láttam Adler Jenőt
olykor az egyetemre, mert nem járhatott
a numerus clausus miatt.

KAR *(ének)*

– **FÉRFI 1**

S noha igen
gyanakvón méregettük bizarr külleme
rasszjegyeit, a Dohányos-előadást
rajongva végighallgatta.

– **FÉRFI 2**

Holott az nem
is neki szólt! Inkább arról, hogy mennyire
halaszthatatlan már a földművesvilág
rossz helyzetét, sivár sorsát megváltani.

DOHÁNYOS *(előad 1942-ben)* Ezt a rettenetes sorsot tehát mihamarabb meg kell váltani. Hisz a nagy magyar átalakulás egészének ez a legelsőbbik tétje, orvosolni muszáj tehát a szociális szélsőségek rákfénjét.

JANKA

Adler utánunk jött a vendéglőbe is,
majd Dohányosnak rögtön fölajánlkozott.

ADLER *(ének)*

Adler vagyok, vagyis ez itt Adler Jenő.
Munkára, segítségre kész, állása nincs,
szerkeszt, fordít, vagy könyvismertetőket ír...

KAR *(ének)*

– **NŐ**

De négerként, elég ritkán és keveset.

ADLER *(ének)*

Először is tán jobb, ha máris megmondom,
hogyan...

KAR *(ének)*

– **NŐ**

Izraelita családba született.

ADLER *(ének)*

Ha ez nem gátolja...

DOHÁNYOS *(ének)*

Hogy falukutató
lehesen majd belőled is? Csak tőled függ.

ADLER (ének)

Időm van bőven, még terepmunkára is.

KAR (ének)

– **NŐ** Adler Jenő így mint afféle „Jencikém”
Dohányos László írnofélesége lett.

KAR (félrehúzódva)

– **FÉRFI 1** Szerinted evvel itt... a László mit akar?!

– **FÉRFI 2** A bibsivel?

– **FÉRFI 1** Ó meg a falukutatás?

Hogy honnan szalajthatták közénk ezt a kis
horgas orrú zsidót?

– **FÉRFI 2** Horgas orrú zsidót.

– **FÉRFI 1** Szerintem Adler szerelmes Jankába. Egyszerűen
követi a nőt, azért jött közénk.

– **FÉRFI 2** Szerelmes, de nekem azt is elárulta, hogy re-
ménytelenül. És hogy Jankát – mint rajongása hétpecsé-
tesen titkos tárgyát – Dohányosnak önszántából engedte át.

– **FÉRFI 1** De csak ő mondja, hogy így volt...

– **FÉRFI 2** Hogy a legmúltabb férfira ő testálta rá ezt a nőt,
aki az ő érzelmeiről semmit nem is tudott.

– **FÉRFI 1** Te, akkor ez énszerintem inkább Dohányosba
szerelmes, nem pedig Jankába.

JANKA Miről pusmognak itt maguk?

KAR

– **FÉRFI 1** Az előadásról... Mert én azt hiszem, hogy László...

– **FÉRFI 2** Dohányos szerint nem kell hagyni, hogy azok
az idegen fajúak, akik nemzetünk-
re káros, bomlasztó hatást fejtenek ki
csupán, ma egyre inkább elúrhodjanak.

DOHÁNYOS

A magyarsággal közösséget vállaló
egyéneket viszont sohasem engedem
kilökní nemzetünk testéből.

KAR

– **FÉRFI 1** Szerintünk
viszont mondhatná azt is, hogy a helyükre
szorítandó zsidóknak más esélyük nincs...

JANKA Na, mi az? Folytassa! Hadd halljam!

KAR

– **FÉRFI 1** Tetszik, nem tetszik, nemzeti kötelessé-
güket muszáj elvégezni.

– **NŐ** Ki kell a ránk
burjánzó, rút kufárvilágot irtani
s minden haszonleső üzér foglalkozást.

KAR (**FÉRFI 1**, **FÉRFI 2**, **NŐ**), **DOHÁNYOS** (közös ének)

Nem hagyjuk, hogy a nemzetünkre kártevő
és bomlasztó hatást kifejtő idegen
fajúak egyre inkább elúrhodjanak.

Ki kell a ránk, ki kell a ránk, ki kell a ránk
burjánzó, rút kufárvilágot irtani.

Tetszik, nem tetszik, nemzeti kötelessé-
günket muszáj elvégezni. Ki kell a ránk

burjánzó, rút kufárvilágot irtani
s minden haszonleső üzér foglalkozást.

Ki kell a ránk, ki kell a ránk, ki kell a ránk
burjánzó, rút kufárvilágot irtani

s minden haszonleső üzér foglalkozást.

KAR

– **NŐ** (az írógép mellől) Janka, ne haragudj... Te mit tudsz
Dohányos... előéletéről?

JANKA És jegyzőkönyvbe veszed?

KAR

– **NŐ** Ne viccelj!

JANKA Melyik előéletéről?

KAR

– **NŐ** Hogy mielőtt megismertük a falukutatáson...

JANKA Ott lettél a szeretője...

KAR

– **NŐ** Igen, mért, te nem? Tényleg nem? Na. És hát... az
előző életéről... Érted...

KAR

– **FÉRFI 1** Dohányos előző élete. A soron következő meg az
azutáni élete.

– **FÉRFI 2** Hogy mitől hódít a pesti flaszteren is ez a haj-
dani aratósztrájkvezér, akinek rendszerint a jobbán is, a
balján is egy-egy nőcske lóg?

– **FÉRFI 1** A másokért vállalt küzdelem – mint az egyéni
fölemelkedés útja?

– **FÉRFI 2** Egy alföldi paraszt-dzsigoló: homokszín nyári öl-
töny, szalmakalap. Bejön jobbról, és balra tart – de min-
denekelőtt: fölfelé.

– **FÉRFI 1** Mindenki róla beszél...

KAR

– **NŐ** Érted, hogy értem... Lehet-e számítani rá, vagy száll
virágról virágra...

JANKA

Kezdetben ő is csak örökös agglegény.
Habár egyszer menyasszonya is volt. Hanem
osztályfőnöke és presbitere, kinek
Dohányos kedvence, sőt vőjelöltje volt,
a döntő pillanatban úgy nyilatkozott
a lányának, hogy voltaképp e szépfiú
egy senkiházi paraszt. Aki nem tekint
vezérlő elveként a reformátusok
parancsaira sem, arról nem szólva, hogy
– egészen biztos értesülések szerint –,
már bocsánat a durva szavakért, de hát
nemi erkölcsében is megbízhatatlan.

DOHÁNYOS (1941-ben egy mulatságon iszik)

Hát szóval így?

JANKA

Közben a hűtlen lány kacag,
s a likörgyáros fiával ölelkezik.

KAR

– **NŐ** Janka, te honnan tudod mindezt ilyen jól?

JANKA Ott voltam én is pont mint falukutató.

DOHÁNYOS (a mulatságon)

Akkor hogy is van ez? Kedves tanár uram!
Paraszt vagyok? Vagyis egy paraszt, bármi is
mocorogjon fejében meg a tette kész
markában, az magának csak büdös marad?!
De rendes református sem lehet, hisz úgy
is büdösebb, mint a mi zsírunkon hízó,
hochmecoló likörös léhűtő fia?!

Egy szalmaszálat keresztbe nem tett, de még
csak nem is gondolt önállóan semmire!
Mert benne ül a zsidó pixisben, melyhez
a tanár úr is odadörgöli magát?!

JANKA (Dohányost parodizálja)

Hát akkor ő most itt megmondja: Meg fogja
még őt a tanár úr követni, amiért
eltántorította a lányát őtől!

Ő saját útját járva fog csiholni ki
a szelleméből olyan produktumokat,
hogy többre már csak tettei juthassanak.
Mert ő a fennálló szörnyűségek rendet...

DOHÁNYOS

A бүдös paraszток nevében esküszöm!

JANKA

...igenis fölforgatni merészeli majd.
A hűtlen lány miatt pedig a női nem virágszállainak tucatjait fogja sorba letördelni s a porba tiporni.

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ), ADLER (közös ének)

Porba és hamuba, porba és hamuba.
Hogy ő paraszt maradhat csak, бүдös paraszt?
S megbízhatatlan nemi erkölcsében is?
De rendes református sem lehet, hisz úgy is бүдösebb, mint a mi zsírunkon hízó, hochmecoló likőrös léhűtő fia?!
Hát akkor ő ezennel itt fogadja meg, hogy ezt a fennálló szörnyűséges rendet – a бүдös paraszток nevében esküszik – igenis fölforgatni merészeli majd.
A hűtlen lány miatt pedig a női nem virágszállainak tucatjait fogja sorba letördelni s a porba tiporni.
Porba és hamuba, porba és hamuba.

Eközben Dohányos és Janka ölelkeznek a falukutatói matracon. A Nő rájuk nyit, följajdul, és zavartan távozik
Zene

ADLER (egy 1944-es estén asztalbontáskor) Janka, maga mindig nyugodtan mondja csak meg, hogy mit tudok segíteni...!

JANKA Jenci, ne fájdítsa a szívem. Mikor inkább maga szorulna rá... Engem segít a volt férjem meg az apám, és őssze tudok fogni, ha kell, Emmával is... (Súgva, gyorsan) Itt már nem babra megy a játék. Neked most elsősorban magadra kell vigyáznod.

ADLER Janka! Ha nem haragszik...

KAR

– **NŐ** Jenő megköszörüli torkát, és feszenge céloz rá – mert voltaképpen viszolyog attól, hogy önmagukat fajilag határozza meg –, hogy tudomása szerint...

ADLER Tudomásom szerint a maga... helyzete hasonló az enyémmhez.

KAR

– **NŐ** Janka ekkor bevallja neki, hogy neki megvan már a hamis igazolványa.

JANKA Ha valóban szükség lesz rá, akkor eltűnök. László gondoskodik majd róla, hogy hová.

KAR

– **NŐ** (súg Jankának) Jenőnek is kéne...!

JANKA Jenőkém, ha úgy adódik, szólhatok Lászlónak, hogy esetleg magának is...

DOHÁNYOS (bejön, Janka kimegy) Jencikém, ugye még nem rohansz? Lediktálnám a nagykunsági fejezet záró téziseit.

ADLER László, tudod, hogy én bármikor szívesen, de... nem akar Janka már lefeküdni?

DOHÁNYOS Ugyan már, a tyúkokkal...!

ADLER Nem hinném, hogy velük... De holnap is szívesen eljövök...

DOHÁNYOS Dehogy jössz el megint – hát majd itt alszol, és kész!

ADLER Igazán megtisztelsz, de nem fogja ez Jankát zavarni?

DOHÁNYOS Ne törődj vele...! Gyere, álljunk neki!

Bemennek. Janka kijön

KAR

– **NŐ** Janka, ez a László voltaképpen beköltözött ide, hozád?

JANKA Nem, dehogyis... Csak folyton itt van. De nem hagyom, hogy idehordja a holmiját.

KAR

– **NŐ** Miért?

JANKA Levegőt se kapnék tőle. Nekem ne legyen itt, ha kell, ha nem!

KAR

– **NŐ** De hiszen folyton úton van, és szervezkedik.

JANKA Na, ez a másik... Ez a hihetetlenül zavaros közélet, amiben ő mozog... Csak nehogy nekem kelljen ebben eligazodni, a segítségére lenni – ettől én irtóznék!

KAR

– **NŐ** Te is kijársz hozzá...

JANKA Jó időben. Odakint nyugalmasabb. Meg onnan bármikor hazajöhetek. (A Karnak) Meséltem már nektek Dohányos álmát? Nyáron egyik reggel...

A Nő elkezd gépelni

Inkább gyorsíró-t kérünk!

Janka füzetet, ceruzát ad a Férfi 1-nek, aki leül az asztalhoz, a Nőt pedig Janka fölhúzza a székről

Én már kijöttem a kertbe, Lászlót hagytam aludni... De a reggelinél már... talán Jenő volt még ott.

Adler leül oldalt

Nyilván akkor is nálunk aludt. Na – fölébred Dohányos, kijön...

DOHÁNYOS (kijön... nyújtózkodik, azt mondja:) Tudjátok, mit álmodtam? Mi meg a Jenővel: Mit álmodtál, László? Hát azt álmodta, hogy leszállt egy repülőgép ide. Hogy tett egy kört, aztán leereszkedett szépen a gyepra, és begurult a tölgy mellé. Akkor már látta, azt mondja, hogy vörös csillagos szovjet gép. Mi a fene?, csodálkozott, ahogy kiszállt belőle egy katonatiszt – talán ezredes volt. Aki odamasírozott hozzá, letisztelt, és magyarul szólalt meg.

KAR

– **NŐ** (akcentussal) Dohányos Lászlót keresem.

DOHÁNYOS Parancsoljon.

KAR

– **NŐ** Nekem halaszthatatlanul sürgős megbízatásom van.

DOHÁNYOS Tessék, hallgatom.

KAR

– **NŐ** Arról van szó, hogy meg kell kérnem, jöjjön velem.

DOHÁNYOS Magával? Hová?

KAR

– **NŐ** Erre egyelőre nem válaszolhatok. Tessék, fájradjon a géphez!

DOHÁNYOS Csak így? Máris? Legalább hadd szedjem össze...

KAR

– **NŐ** Nem lesz semmire szüksége! Induljunk, kérem!

JANKA És megfogta Dohányos karját, beszálltak a katonai gépbe. Alighogy fölemelkedtek, máris megkezdtek a leszállást, az álomban, azt mondja, gyorsan megy. Kérdezi,

hogyan hol vannak. Semmi válasz. A repülőtér betonján odagurult melléjük egy függönyös autó, beülnek az ezredesével, indulás. Hová megyünk?, kérde megint, de az most se felel. Megállás, kiszállnak – hát ez a moszkvai Vörös tér!, mondja magában, mert látott már róla képet. Kitérül a Kreml kapuja, haladnak befelé, s mintha csak őrájuk vártak volna, nyitnak ki előttük további kapukat, ajtókat. Szobák szobák után, végre kitérül egy aranyozott fehér szárnyas ajtó, belépnek, és az ezredes odavezeti őt – egyenesen Sztálin színe elé. Pöfékel Sztálin a pipával, fölneéz, feláll, odajön Dohányoshoz, és csak nézi. Megnézi jobbról is, balról is, bólogat.

KAR

– **FÉRFI 2** Szóval hát akkor maga az a Dohányos?

JANKA Magyarul?

DOHÁNYOS Nem tudom, mindegy. Szóval hogy maga az. Én vagyok, mondom.

KAR

– **FÉRFI 2** Dohányos László?

DOHÁNYOS Igen, mondom.

KAR

– **FÉRFI 2** Aha. Derék. Nagyon derék. Jól van.

DOHÁNYOS Megint egy sor pöfékelés, bólogatás, aztán ezt mondja nekem:

KAR

– **FÉRFI 2** Dohányos, Dohányos... Sok jót hallottam magáról.

DOHÁNYOS Igen, mondom.

KAR

– **FÉRFI 2** Énnekem magával még komoly terveim vannak. Tudja ezt maga?

DOHÁNYOS Megtisztelő, de nem tudtam, mondom.

KAR

– **FÉRFI 2** Pedig így van. Nagy terveim! Fontos terveim! Jól van, most elmehet!

DOHÁNYOS Azzal sarkon fordult, kész, ezzel vége volt. Az audienciának is, az álomnak is.

JANKA És hogy kerültél haza?

DOHÁNYOS Nem tudom. Egyáltalán honnan tudod, hogy hazakerültem?

ADLER Egyelőre mégiscsak itt vagy, hál' istennek...

DOHÁNYOS Gyakran jut amúgy eszembe... Hogy ha lesz majd egy új Magyarország, hogy akkor én annak mije lennék szívesen...

JANKA

Hát köztünk szólva ő szeretne lenni majd az eljövendő köztársaság elnöke. De nem uralkodni akar, a hatalom nem érdekli – úgy mond. Elnökösködni ő inkább a tölgy alól, egy karszékéből kíván. Csak ülne ott, elébe járulnának mind a népek, ifjak és a vének, férfiak meg nők és gyerekek, és ő csak osztaná, nagylelkűen, két kézzel adományozná a jól megérdemelt igazságot nekik.

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ), JANKA, ADLER (közös ének)

Az eljövendő köztársaság elnöke nem uralkodni akar, mert a hatalom nem érdekli. Egy tölgy alól elnökölné, csak ülne ott, elébe járulnának mind a népek, ifjak és a vének, férfiak meg nők és gyerekek, és ő csak osztaná, nagylelkűen, két kézzel adományozná a jól megérdemelt igazságot nekik. És ő csak osztaná, és ő csak osztaná a jól megérdemelt igazságot nekik.

DOHÁNYOS Ez így azért elég szép lehet, nem? *(Kacag. Leveri a székről a zakóját, amelynek zsebéből egy fénykép esik ki)*

JANKA (főlemeli, nézi a képet) László, megmondanád, mi-féle kép ez?

DOHÁNYOS Ez? Mi ez? Semmi, hát egy tót esküvő... Egy parasztpárti aktivista...

JANKA Aktivista?

DOHÁNYOS Lelkes vidéki szervezőnk, nősül éppen, és elküldte...

JANKA És őmiatta kell ezt a szíved fölött hordani?

DOHÁNYOS Milyen szívem fölött? Látod, egy csoportkép. Zsebre vágtam, nem is emlékszem...

JANKA (megfordítja, olvassa) „Utolsó kép Katinkáról” – hát az meg ki?

DOHÁNYOS Mit tudom én! Janka, nagyon szépen kérek...!

KAR

– **FÉRFI 2** Katinka egy bizonyos Endrének volt a menyasszonya.

JANKA És ki az az Endre?

KAR

– **NŐ** Endre a vőlegény barátja, kalapos, csokornyakkendő, és mint látható, kesztyűs kézzel, cigarettázva anekát egy nőt, bitangul elszántan és mosolytalanul.

– **FÉRFI 2** De nem ő a Katinka, hanem emez, aki itt túlodalt ül, elbocsátva, egyedül.

– **NŐ** Mert csábító csavarta el a fejét, vagyis megcsalta Endrét, úgy hogy nincsen vőlegénye már.

JANKA Szóval ezt a tótsárfészeki famfatalt csábítottad el.

DOHÁNYOS Miket beszélsz? Hogy én?

JANKA Fölismered?

DOHÁNYOS Ismerős abból a társaságból, de esküszöm neked, az ég egy adta világon semmi közöm hozzá.

KAR

– **FÉRFI 2** Most már nem is lehet hozzá köze...

JANKA Hogyhogy...?

KAR

– **FÉRFI 1** A csábítója is ellökte már magától.

– **NŐ** És mivel a nő a jelek szerint teherbe esett...

JANKA Micsodába?!?

KAR

– **FÉRFI 1** ...meg pánikba, sajnos...

– **NŐ** Vonatra szállt, és Pesten a Ferenc József hídról vetette magát a Dunába. Harmadnap fogták ki tetemét.

JANKA Úristen...! Innen? Ahová az én ablakom néz?

KAR

– **NŐ** Ide látta Dohányost utoljára bejönni.

DOHÁNYOS Abba lehetne hagyni most már?! *(Pakolni kezd)* Indulnom kell, várnak.

JANKA Igen? Várnak? Most már egyszerre többen is?

DOHÁNYOS Ezt tréfának szántad, vagy ennyire ostobának akarsz kinézni? Egyik se való neked.

JANKA Hova mész?

DOHÁNYOS Országos ügyekben járok el, bármi hihetetlen.

JANKA Nyilván a magyarság sorskérdései...

DOHÁNYOS Eltaláltad.

JANKA A Jenőéket beleveszitek?

DOHÁNYOS Hová?

JANKA A sorskérdések közé.

DOHÁNYOS Hogyhogy a Jenőéket?

JANKA Meg engem. Legalább egy nyomorult hamis igazolványt szerezhetnél a Jenőnek, mielőtt megváltanád a magyarságot!

DOHÁNYOS Minden követ megmozgatok, megígértem, nem? De kérek, ne pimaszkodj velem!

JANKA Nem hiszek neked. Hiába is mondanád, mikor, hol és kivel találkozol...

DOHÁNYOS Egy megbeszélésre megyek, konferenciára. Ott biztosan lesznek ugyan nők is, én mégsem azért...

JANKA Ne próbálj engem úgy kezelni, mint egy féltékeny libát, ha megkérhetlek.

DOHÁNYOS Hát akkor ne viselkedj úgy.

JANKA Nem, én egészen mást kérdezek: te képes voltál becsapni, és olyan kétségbeesésbe kergetni egy nőt, hogy...?!

DOHÁNYOS Mivel csaptam én be?!

JANKA Tudtad, hogy terhes?

DOHÁNYOS Az miért olyan biztos, hogy terhes volt?

JANKA És megmondta neked, hogy be fog ugrani...?

DOHÁNYOS Nem. Csak jött utánam, és beszélt össze-vissza...

JANKA Zsidó volt?

DOHÁNYOS Ez most hogy jön ide? Nem tudom, szerintem nem... vagy ki tudja...

Zene

KAR

– NŐ Ezekben a hetekben egyikünk az egyik, másikunk egy másik településen fedezi föl Dohányost...

– FÉRFI 2 És tényleg odavárjuk őt arra a találkozóra is, ahol a magyarság önnön mibenlétét és igazi sorskérdéseit készsülünk megvitatni.

DOHÁNYOS (előad a találkozón) Ami halaszthatatlan, hogy a németektől el kell végre válni már, és muszáj alapvetően átformálni ezt a feudális maradiságunkat is. A mi magyar társadalmunkban a begyepesedett hűbérúri-szolgai formákat alapvetően egészségtelen kapitalista-piaci folyamatok próbálták megtörni – kevés sikerrel, hiszen sem igazán haladóakká, sem igazán magyarokká nem válhattak.

ADLER (a följegyzéseiből referál)

Aztán még arról ad elő, hogy szerinte a fináncctőke túlnyomórészt idegen, amellet túlontúl mohón nyeréskedő.

S a kisipar és a kiskereskedelem sem képes Dohányos szerint kitörni már a maga óhéber hagyományyaiból, beszükkült, önös érdekkötelméiből.

DOHÁNYOS Arról pedig meg vagyok győződve, hogy a kismizett néposztályoknak a megújítás baloldali formáit kell inkább választaniuk. Mert mindaz, amiről itt mi beszélünk, nem fog bekövetkezni pusztán rábeszélésre, rászorító eszközök nélkül.

KAR (jelentkezik, hozzászól, vitatkozik)

– FÉRFI 1 Az őrsváltás történjék meg szellemi vonatkozásban is!

– NŐ Hisz sorskérdéseink legfontosabbika: megerősíteni a magyarság felsőbbiségét és igazát, megingathatatlan helyét hazánk saját kultúrájában.

– FÉRFI 2 Melynek tisztítótűzőn kell átmennie, s ily módon vallani meg, hogy kicsoda és micsoda is a magyar.

– NŐ S aki csak szóbeli és szájmagyar...?

– FÉRFI 1 Viszont a szívük idegen? Ők vajon kicsodák?

– NŐ A szellemi állásokba beáramlott

sok alzsídó közt léteznek-e olyanok, kik tényleg odahagyják Mózes-hitüket és múltjukat a magyar sorskérdésekért?

– FÉRFI 2 Ellenben kik azok, akik végső soron mások, mint zsidók, úgysem lehetnek soha?

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ), DOHÁNYOS (ének)

Legfőbb sorskérdésünk, hogy megerősítsük a magyarság felsőbbiségét és igazát.

Hazánk kultúrájának tisztítótűzőn kell átmennie, s ily módon vallani meg, hogy kicsoda és micsoda is a magyar.

A zsidók közt vannak-e olyan egyedek, kik tényleg odahagyják Mózes-hitüket és múltjukat a magyar sorskérdésekért?

Ellenben kik azok, akik végső soron mások, mint zsidók, úgysem lehetnek soha?

Ellenben kik azok, akik végső soron mások, mint zsidók, úgysem lehetnek soha?

KAR (mialatt a találkozó éjszakáján Dohányos ölelkezik a Nővel)

– FÉRFI 1 Heteken át húzódik, hogy Dohányosék Adler Jenőnek is megpróbálnának hamis igazolványokat szerezni – nem sikerül nekik.

JANKA Jenőkém, elakadt a dolog. Biztosan lebuktak szegények...

KAR

– FÉRFI 1 ...ingatja fejét szomorúan Janka, és Jenő siet őt megnyugtatni:

ADLER Ó, hát a papíroknak, Jankám, sok értelme amúgy se lett volna úgy, hogy ha nincs hová elrejtőznöm.

KAR

– FÉRFI 1 Igen, elég volt egy pillantást vetnünk rá – ahogy kalapját gyűrögetve próbálja az időt húzni a megállóban, míg társaságában az a szépasszony nyakát nyújtogatva kukucskálja, jön-e már a villamos –, nem volt kérdéses, messziről látszott.

JANKA Isten áldja, Jenő... (Búcsút int, elmegy)

ADLER Kétség nem fért hozzá. Hogy úgyse lehet most már Adler Jenő sem egyéb, mint zsidó.

Zene

KAR (a pártközponti csinovnyikok irodájában)

– FÉRFI 2 Még most sem inna egy kortyot, Janka elvtársnő?

JANKA Nem bánom. Csak simán Janka, jó?

KAR (int a Nőnek, aki konyakot tölt ki mindnyájuknak)

– FÉRFI 2 Jó. És mi volna a másik ügy?

JANKA Milyen másik?

KAR

– FÉRFI 2 Egészségünkre! (Isznak) Az egyik az volt, hogy nem lesz Dohányos híd...

JANKA Ja, hát akkor az összes többi lesz a másik. Szóval... kezdeném ott, hogy kéne nekem egy jó szerkesztő.

KAR

– FÉRFI 1 Válasszon az elvtá... akit a Janka csak akar.

– FÉRFI 2 És milyen kiadványról lenne szó?

JANKA Ha szabad, előbb arról, hogy kiről lenne szó. Mert már kiválasztottam Adler Violát.

KAR

– FÉRFI 1 Adler Jenő lányát?

– NŐ Volt Adlernak lánya...?

– FÉRFI 2 Van.

JANKA Igen, és kiadói szerkesztő. Úgyhogy nemcsak azért szeretném őt, mert mint családi jó barát közletről van érintve, hanem mert a szakmában is nagyra tartják.

KAR

– **FÉRFI 1** És?

– **FÉRFI 2** Viszont?

JANKA Viszont... Nem hallottak róla...? Hogy Viola... a barátai révén sajnálatos módon belekerült a hogyhívjákjába... látómezejébe ezeknek a... hogy mondják, kiknek...?

KAR

– **FÉRFI 1** Állambiztonsági szerveknek...

– **FÉRFI 2** Hoppá.

JANKA Na, hát hallottak róla.

KAR

– **FÉRFI 1** Hoppá bizony. Mégpedig azért, mert ez az Adler... Viola – jól mondom? – sajnálatos módon a rendszerellenes...

– **FÉRFI 2** ...a rendszer ellenzékének számító...

– **FÉRFI 1** ...társaság körébe keveredett bele.

JANKA De fiúk... higgyenek nekem...!, ez a lány mindig csak mint kapcsolt rész... teljesen ártalmatlan.

KAR

– **NŐ** Na várjunk csak, én lemaradtam az apjánál. Mi lett Adler Jenővel?

JANKA De hát nem tetőled tudtam meg? Te mondtad el nekem '45-ben először...

Zene

KAR (egy 1945-ös estén)

– **NŐ** (hosszabb hallgatás után) Janka... nekem most már mennem kell... ha úgysem beszélsz... elmondod majd legközelebb... (Förláll)

JANKA Ne menj!

KAR

– **NŐ** Miért ne menjek?

JANKA Mert akkor férfiak jönnek helyetted.

KAR

NŐ Félsz tőlük?

Janka bólint

Bántottak...?

Janka bólint

Amikor elfogtak a razzian?

JANKA (bólint) Emma kihozott onnan... a pincéből...

KAR

– **NŐ** Ki az az Emma?

JANKA Meséltem róla már, az unokatestvérem... Bezárkóztunk ide...

KAR

– **NŐ** Itt bujkáltatok az ostrom alatt?

Janka bólint

És Dohányos?

JANKA Adott papírokat...

KAR

– **NŐ** És aztán...?

JANKA Én küldtem el.

KAR

– **NŐ** Miért, megcsalt?

Janka vállat von

Már nem szeretted?

JANKA Nem tudom. Emmát szerettem.

KAR

– **NŐ** Neki gyereke is van, ugye?

Janka bólint

És a férje...?

JANKA Munkaszolgálatban volt...

KAR

– **NŐ** És a gyerek?

JANKA Palcsit jó kezekben hagytuk. Mind a ketten túléltek...

KAR

– **NŐ** És Emma...?

JANKA Ez az, amit nem kérdezett meg Dohányos, amikor az ostrom után először feljött...

KAR

– **NŐ** De mi történt Emmával?

JANKA Dohányos folyton magáról beszélt, de hogy velünk mi történt...! Nem... Rögtön rám mászott. Egyetlen kérdés nélkül akart megbaszni.

KAR

– **NŐ** Janka! Emmát... megölték?

Janka bólint

Tavaly a nyilasok?

Janka bólint

Hol?

JANKA A téglagyárban.

KAR

– **NŐ** És innen vitték el?

Janka nemet int

Az utcán volt razzia?

Janka bólint

És miért kellett kimennie a lakásból?

JANKA Hát miért kellett kimennie. Boldogok voltunk itt akkor. Csak mi ketten – kizárva mind az egész világ.

KAR

– **NŐ** És Dohányos erről semmit nem tudott.

JANKA De utána sem érdekelte. Hát akkor elküldtem. Köszönöm, hogy kíváncsi volt rá, túléltem-e, de nem akarom többé látni.

KAR

– **NŐ** Hallottad, hogy gyorsan megnősült.

Janka bólint

Azt mondják, a nő kommunista.

Janka vállat von

Na és Dohányos nem az?

JANKA Nem tudom. Csak azt, hogy miniszter.

KAR

– NŐ Az első perctől fogva miniszter.

JANKA Folyton az jut eszembe róla, hogy velem voltam tavaly nyáron, amikor egyszer véletlenül... egészen váratlan körülmények között – kibe botlottunk bele...?

KAR

– FÉRFI 1 '44. június 18-án vagy 19-én – amikor a vonatok megbízhatatlanul járnak, és a vasutasok idegesen kergetik el az érdeklődőket – Dohányos konspiratív küldetésben van úton éppen.

– NŐ Janka is vele tart – kifogástalan iratokkal, papíron mint László felesége.

– FÉRFI 1 Nem tudjuk, melyik állomáson, de megtudják éppen, hogy várniuk kell néhány órát.

– NŐ Ezért céltalanul mászkálnak a főutcán, majd megállnak egy bedeszkázott és hatágúcsillag-mázolmánnyal megjelölt kirakat előtt.

KAR

– FÉRFI 2 (mint csendőr, aki Adlert kíséri – odalép Dohányoshoz, szalutál) Engedelmet kérek, nagyságos uram, nem tudja véletlen, merre kell itt menni a helyi dohánygyárhoz?

ADLER Hát erősítse már meg, kedves uram, a törzsőrmester úr nem akarja elhinni, hogy itt kell jobbra fordulni...!

KAR

– FÉRFI 2 Kuss!

DOHÁNYOS De hiszen ez a... Jenő...!

ADLER Nahát, a Dohányos... doktor úr!

KAR

– FÉRFI 2 Hogyhogy? Na mi az, maguk ismerik egymást?

ADLER (a csendőrnek) Ő volt az orvos, tetszik tudni, a mi... környékünkön. (Jankának) Kezicsókólok, naccsaszony! Hát hogy s mint vannak?

JANKA Köszönjük, jól...

KAR

– NŐ És Dohányos nem érti, hogy mit keres itt egy csendőrrel az Adler, az ő samesza.

DOHÁNYOS (Jankának)

Eltévedt? Útba kéne igazítani?

JANKA (Dohányosnak)

Mért tévedt volna el? Meg kéne szöktetni!

(A csendőrnek) Majd mi kísérjük oda, törzsőrmester úr!

DOHÁNYOS

De hát a dohánygyárban nem jártam soha!

JANKA László, szólaljál már meg! Hazudj valami elfogadhatót!

KAR

– FÉRFI 2 Tágulni tesszen az útból, tisztelettel...!

KAR (FÉRFI 1, NŐ), JANKA (közös ének vagy recitativo)

Már nincs idő, mert föltűnik a sarkon egy gyalogmenet. Szokatlan sokan érkeznek, csak jönnek végtelen sorokban férfiak, nők, gyerekek vegyesen, ez már népesebb a lakodalmi nászmeneteknél, olyan, akárha rendkívül nevezetes embert kísérne utolsó útjára a tömeg.

ADLER (kalapot emel, miközben a csendőr meglöki, és elindulnak) Viszontlátásra, doktor úr, kézcsókomp, asszonyom!

DOHÁNYOS

De mért mondott az orvosának szerinted?

KAR (FÉRFI 1, NŐ), JANKA (közös ének vagy recitativo)

Adler Jenő beáll szomszédai közé a menetbe. S egy kisfiú szóvá teszi,

hogy Jenci bácsi bugyigumival köti a törött szemüveget a füle mögé.

DOHÁNYOS

Szegény Jenő, vajon látott-e már bugyit?

JANKA

Látott. Az enyémet látta. Sőt, ellopta.

Észrevettem. Nem szóltam rá. Hagytam, vigye.

KAR (FÉRFI 1, NŐ), JANKA, DOHÁNYOS (ének vagy recitativo)

Adler Jenő beáll szomszédai közé.

Kézcsókomp és viszontlátásra, doktor úr!

Jenő a Janka-féle bugyigumival

köti a szemüveget a füle mögé.

Az útbaigazítottak szokatlanul

hosszú sorokban érkeznek. Ez népesebb

a lakodalmi vagy a gyászmeneteknél.

Ki tudja, hogy miféle gumival köti

a törött szemüveget a füle mögé?

Akárha rendkívül nevezetes embert

kísérne utolsó útjára a tömeg.

KAR (az 1945-ös estén)

– NŐ Janka! De tudod, hogy az Adler megmenekült? Nem tudtad?

JANKA (elsírja magát) Tényleg? A Jenci...?

KAR

– NŐ Igen...

JANKA A drága szegény Jenci...! Tényleg...?

KAR

– NŐ Míg el nem felejttem, Janka. Ajánlottak egy fényképezeti nyersanyag-lelőhelyet. Tudok neked hozni zselatinos ezüstöt... És ugyanott, remélem, azt is megtudom, hol találhatjuk meg most a Jenőt.

JANKA Az jó lesz, tudd meg. De nem hinném, hogy még fényképezni fogok...

KAR

– NŐ Emlékszel a városképeidre?

JANKA De hát ez itt már mind föl van robbantva, le van bombázva...!

KAR

– NŐ Beállsz a Kálvin téren ugyanoda, és onnan exponálsz, amit most látsz, a romokat! Nem érdekel?

JANKA Ez egy ötlet, és a tiéd. Mi dolgom ezek után veled?

KAR

– NŐ Ha nem – nem. De most már tényleg mennem kell.

JANKA Ne menj! (Mégfogja a kezét)

Zene

KAR (egy 1945-ös eligazításon)

– FÉRFI 1 Miniszter úr, kérlek, ha szabad...

DOHÁNYOS Maradjunk csak a Lászlónál...

KAR

– FÉRFI 1 Nemcsak arról van szó, hogy ki lehet-e igazgatosan választani a kitelepítendő svábokat. Hanem hogy az ilyen eljárás és a bevagonírozás – hány fő, mekkora csomaggal – egyszerűen rossz emlékeket ébreszt.

DOHÁNYOS Ugyan, kérlek! Itt semmi helye a moralizálásnak! S úgy látom, még ebben a körben sem fölösleges tisztázni, hogy a sváb egy bűnös nemzetiség, amely kollaborált a fasiszta Németországgal...

KAR

– NŐ Egy pillanat, László...!

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ), JANKA (ének)
Magyar kormányok, felső rétegek s magyar tömegek voltak, mi voltunk, akik a náci németekkel leginkább s a legtovább kollaboráltunk, ezt nem kéne elfelejteni. Ekkora erkölcsi deficittel, a tavaly nyári deportálások után morális csődünket nem tetézhajjuk már, többé más népet soha nem büntethetünk.

DOHÁNYOS Kicsikéim! Ebben a kérdésben Európa ítélkezik, és a magyar parlament dönt, úgyhogy fölösleges itt vitatkoznunk.

KAR
– **NŐ** Mintha felelősség nem is létezne...

DOHÁNYOS Mármint hogy kié?

KAR
– **NŐ** A miénk is. Mért, mi talán nem voltunk antiszemita? Sőt, tán nem vagyunk a mai napig is...?

DOHÁNYOS Nem, kérem, nem. Ez teljesen téves fogalomhasználat. Mert az antiszemita nem az, aki nem szereti a zsidókat. Hanem az, aki cselekvő módon képviseli a vádat, miszerint a zsidóság világméretű összeesküvést sző.

(Ének)
Nem antiszemita tehát az, akinek zsidóellenes attitűdje viszolygás csupán, afféle zsigeri averzió, egy sérelemből fakadó paraszti gőg.

KAR (ének)
– **FÉRFI 1** Virtus, jó sváda, bő vér, szabadszájúság.

JANKA (gúnyosan)
Mert jól tudom, ugye, László, ismertetek egy-két költőt vagy falukutatót, akik – mint nyomorgók – gyógyíthatatlan sebeket kaptak ifjúkorukban, úgymond, a zsidó polgári jó mód, műveltség meg nyelvtudás s egyebek rátarti fitogtatása vagy a gőgös lekezelés, lenézés miatt. Stimmt?

DOHÁNYOS
Ja, úgy van, mert ez a nagy tömegű zsidó asszimiláció – és még a németek beolvadása – magyar nemzetünk nehéz, aligha megemészthető folyamata.

JANKA
Ezért ez a mi térhódításunk – így van, ugye? – hibás és rendkívül kártékony jelenség.

DOHÁNYOS Én a szabad szólás és ironizálás híve vagyok, Janka. De ha mondtunk is ilyesmiket, ennek mi köze a náci zsidópolitikájához?

JANKA László, most nem az igazolóbizottság előtt kell megvédened szellemünk és irodalmunk nagyjait. Úgyhogy legalább saját magunknak ne hazudjunk!

DOHÁNYOS Ki ne hazudjon? Hogy érted...?

JANKA Nem hiszem, hogy csak te, nyilván egymást igazoljátok körbe, és én ezt meg is értem...

DOHÁNYOS Akkor azt is elhíheted, hogy komolyan gondolom: Miért volna az antiszemita, aki a zsidóknak egyáltalán nem tulajdonított veszélyesen egyeduralmi törekvést, inkább csak szelíden fölpanaszolta a túlsúlyt? Vagyis mit tett? Annyit esetleg, hogy nem az általuk elvárt szellemi behódolás talajáról beszélt...

JANKA Köszönöm az előadást. Elmehettek? (Kimegy)

ADLER (utánaszól) Janka...!

De Janka nem hallja, elmegy

DOHÁNYOS Nocsak, az Adler! Most jöttél?

ADLER Dehogya, hát végig itt voltam... Régi láttalak...

Nyilván borzasztó elfoglalt vagy most, hogy...

DOHÁNYOS Mi tagadás...

ADLER Hiszen emlékszem, amikor még én intéztem az ügyeidet, már akkor is... Hajaj...

DOHÁNYOS Na és te most, Jenőké... hogy vagy, hol vagy...?

ADLER Vagyogatok... Voltaképpen meg is akartalak kérdezni, nem tudnál-e...

DOHÁNYOS Momentán nemigen... De alkalomadtán majd jelentkezzél, hogyha... Hátha... Várj csak, kicsoda is emlegetett nemrég? Talán Janka...

ADLER Tényleg? Úgy elszaladt... És ti szoktatok azért találkozni...?

DOHÁNYOS Szoktunk. Ha néhanapján úgy adódik.

ADLER Olyan furcsa, hogy a vacsorái jutottak eszembe a legtöbbször, amikor... pedig hát óróla aztán... noha érthető, ha sokáig nem jut emberi ételhez az ember...

Zene

DOHÁNYOS (egy 1946-os estén idegesen) Janka, de meg kell ígérned, hogy köztünk marad!

JANKA Köztünk marad, de talán bontsuk föl előbb...

DOHÁNYOS (bontja a bort) Hallottam eddig is cifrákat, de most ez engem közvetlenül is...

JANKA Egy úzótt vad... Ebben a kormányban még nem is láttalak, ugye? Csak az előzőben?

DOHÁNYOS Igen, a debreceni ideiglenes idején... Hát folyton úton vagyok...

JANKA Most viszont a nejed utazott el, nem igaz?

DOHÁNYOS Mi? Honnan tudod? Ja...

JANKA Bort hoztál, ismerlek...

DOHÁNYOS Persze... igen, Prágában van...

JANKA ...hogy akkor meg is akarod inni.

DOHÁNYOS Hát... teveled. Te most éppen sütsz valamit?

JANKA Csirkét.

DOHÁNYOS Csirkét, te jóisten – manapság...!

JANKA Prágában? Nőmozgalmi tanácskozás...?

DOHÁNYOS Olyasmi. Holnap este jön meg.

JANKA Hát akkor... (Megemeli a poharát, iszik) És te hol tudsz ilyen borhoz jutni? Az ember azt hinné, tavaly itt minden egyes palackot szétlőttek vagy lebombáztak.

DOHÁNYOS Lehet, hogy az ember a törekenyebb, nem az üveg. És te hogy vagy?

JANKA Megvagyok. Szóval azt mondtad, nem tudod, mitévő légy.

DOHÁNYOS Hát nem... Ismerted Szentirmayt? Nem? De hallottál róla, az akadémikus. A megszállás alatt az ellenállási mozgalom egyik motorja volt. Jóban voltunk egy időben... Kitűnő kutatóorvos volt...

JANKA Volt...?

DOHÁNYOS Tegnap valami razzia... vagy inkább egy háttovadászat során... fölkoncolták. Ezzel a szóval, hogy: fölkoncolták.

JANKA Kicsodák?

DOHÁNYOS Állítólag kommunista fegyveresek.

JANKA A ti koalíciós partnereitek.

DOHÁNYOS Még azt se tudom, tényleg igaz-e, hogy kommunisták.

JANKA Ilyenkor az szokott kiderülni. És csak az a kérdés, hogy oroszok-e, vagy az ő magyar barátaik.

DOHÁNYOS Engem pedig a közelébe sem engednek az ügynek. De nemhogy nem vizsgálthatom ki, hanem még egy normális tájékoztatást se kapok! Sőt, hiába vagyok miniszter, nyomatékosan megüzenték, ne is érdeklődjek. Holott ha úgy vesszük, énhozzám tartozna.

JANKA Na, ne félj, fog ez még rád is tartozni! Amikor részt kell vened majd az ügy eltussolásában.

DOHÁNYOS De hát az bűnpártolás lenne...!

JANKA Bizony az.

DOHÁNYOS És az szembeütközik majd a lelkiismeretemmel.

JANKA Nagyon helyes, csak ütközzön!

DOHÁNYOS De hát mit tehetek akkor egy ilyen kutyaszorítóban? (*Sír*) Nincs kiút... Ebből nincs kiút...

JANKA Mért ne volna? Először is meg kell enni ezt a csirkét, mielőtt kihül, és kár volna érte, mert kibaszottul néhez volt hozzájutni. Másodszor pedig, de az ráér holnap is, le kell mondani.

DOHÁNYOS (*meghökken*) Azt mondd?

JANKA Azt.

DOHÁNYOS Mondjak le a miniszterségről?

JANKA Én már akkor ezt mondtam volna, amikor először hallottam azokról a pogromokról...

DOHÁNYOS Micsodákról...?

JANKA A deportálásból hazatért zsidók elleni pogromokról... Már akkor le kellett volna mondanod.

DOHÁNYOS De hát...

JANKA Még akkor is, ha őket nem ismerted személyesen – úgy, mint Szentirmayt.

DOHÁNYOS De hát annál a lincselésnél, úgy tudom, tisztázódott...

JANKA Rosszul tudod, éppen hogy elkenték, hamis tanúvallomásokkal.

DOHÁNYOS Na, ez az, amit a legkevésbé bírok idegekkel. Amikor ilyeneket mondotok nekem! Amonnan pedig az ellenkezőjét hallom! Hogy mikor melyik állítás a hazug. Holott – elvben, ugye – tényekről volna szó. Ebbe bele lehet bolondulni!

JANKA Na. Hát akkor? Mi tart ott?

DOHÁNYOS Vállaltam a feladatot, úgy tisztességes, ha...

JANKA Milyen tisztesség? Ebben a történetben, amelyekkel idejöttél, hol a tisztesség? Akkor téged ugyan mi kötelez arra, hogy tovább szolgálj ezeket?

DOHÁNYOS Az esküm.

JANKA Ellenkezőleg, az esküd az aljassággal szembeni fölépésre kötelez. De még a renomédnak is jobbat tenne, ha tiltakozásul lemondanál.

DOHÁNYOS Mondjuk, az igaz, hogy alkatilag sem vagyok az a hivatalnoktípus...

JANKA Nem is értettelek, mikor először hallottam. Mondom: hogy akarhat ez a Dohányos a könyökvédősök csordájának élére állni?, mondom.

DOHÁNYOS Nem, az tényleg nem tetszett benne. De hogy végrehajthassuk mindazt, amit népünk fölemelése érdekében...

JANKA László! Azt tudom, hogy neked a hatalom az a narotikum, amelynek a rabja vagy...

DOHÁNYOS Rabja? Ugyan, a hatalom csak eszköz, amelylyel...

JANKA Tudjuk, mi az a hatalom. Rád nézve – veszedelmes. Szokjál le róla!

DOHÁNYOS Teszerinted. És legyen újra csak egyszerű tudós?

JANKA Mondjuk, először még csak – úgy, mint régen – kutató. Aztán elválik majd, hogy tudományos szempontból minek minősül az ember...

DOHÁNYOS Ó, köszönöm, hogy fejlődőképesnek látsz.

JANKA Én semmi ilyesmit nem mondtam.

DOHÁNYOS Ez jó! Janka megint ugrat, mint régen! Emberszámba vesz!

JANKA Ugrat a rosseb.

DOHÁNYOS (*rálegyint, megunja a vitatkozást, iszik, éhes is, eszik*)

De tényleg...! Mi lenne, ha most... lemondanék?

Miért ne lehetnék én megint csak tudós?

Ha visszamennék falura mint kutató...?

Mióta tervezem, hogy megírok majd még

egy szociográfiát, s hogy kiadatam táj-

és népkutatási tanulmányaimat

– mint eljövendő programunk alapjait!

(*Szopogatja a csirkecomb csontját*)

Mert amiben ma nagy szükséget szenvedünk,

az nemzetünk fölvirágoztatásának

új cselekvési terve. Nem így gondold?

JANKA Dehogynem! Egy cselekvési terv? Soha jobbkor!

DOHÁNYOS

Tudod... hát elég gyakran van, hogy nem

tudom,

komolyan mondd-e, avagy ironizálsz.

JANKA Komolyan mondd?

DOHÁNYOS Na, most már elég legyen!

Nevetnek, ráborul Jankára, öleli

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ), ADLER (*ének – miközben*

Janka és Dohányos ölelkeznek)

Mert amiben ma nagy szükséget szenvedünk,

az nemzetünk fölvirágoztatásának

új cselekvési terve. Jól gondoljuk-e,

hogy amiben ma nagy szükséget szenvedünk,

az nemzetünk fölvirágoztatásának

új cselekvési terve?

KAR

– **FÉRFI 2**

Várjunk egy kicsit!

Hiszen mi már komolyan aggódtunk.

– **NŐ**

Kivált

amikor megtudtuk, hogy Dohányos ezzel

a veszedelmes szeretőjével megint

végigölelte az egész éjszakát,

hogy lemondását így is megpecsételje.

– **FÉRFI 1**

De másnap megjött Prágából Dohányosné

a haladó nők konferenciájáról,

és azt mondta férjének:

– **NŐ**

Lárifári, nem

mondasz le, hanem miniszter maradsz, és kész!

– **FÉRFI 2**

S így megnyugodhattunk, hogy mégsem török hát

derékba ez az ígéretes karrier.

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ), ADLER (*ének*)

De másnap megjött Prágából Dohányosné

a haladó nők konferenciájáról,

és azt mondta férjének: Lárifári, nem

mondasz le, hanem miniszter maradsz, és kész!

S így megnyugodhattunk, hogy mégsem török hát

derékba ez az ígéretes karrier.

Hát nem török derék-, hát nem török derék-

ba ez a roppant ígéretes karrier.

Zene

KAR (1981-ben a pártközponti csinovnyikok irodájában)

– **FÉRFI 1** No, és mondja csak, elvtársnő...

– **FÉRFI 2** Janka...

– **FÉRFI 1** Janka. Mi volna tehát az a másik ügy?

– **NŐ** Milyen másik?

– **FÉRFI 2** Konyak?

JANKA (*bólint, a Nő mindnyájuknak konyakot tölt*) A legfontosabb, amiben a segítségeteket... a segítségüket szeretném kérni, elvtársak... Erről biztosan hallottak már. A fiamról, Dohányos Mihályról van szó.

KAR

– **NŐ** Neked született fiad Dohányostól...?! Ezt se tudtam.

– **FÉRFI 2** Akinek Michel a beceneve, ugyebár.

JANKA Igen.

KAR

– **NŐ** Akkor erre is igyunk! (*Tölt, isznak*)

– **FÉRFI 1** Michel. Akivel kapcsolatban itt ez a kényes kérdés.

JANKA Igen, merthogy Adler Violának meg a barátainak köszönhetően ő is odakeveredett...

KAR

– **NŐ** ...az ellenzékiek körébe?

– **FÉRFI 2** Nemcsak erről van szó...

JANKA Ennek a körnek, bocsánat, édes elvtársaim, de maximum a perifériájára! Mért? Hát hol van ez a Michel? Ahová a baráti, sőt, a rokoni kapcsolatai permanensen utalják szegénykémet! Hol lehetne másutt, ha nem akar egészen magányos lenni...?

KAR

– **FÉRFI 1** Hát ez az, Janka, hogy még a rokonsága is, beleértve az unokatestvéreit, mind ellenzékiek!

JANKA Ahogy mondja, mind azok, az anyjuk istenit!

KAR

– **NŐ** Eszem a szívüket...

– **FÉRFI 1** De hogy ez a Michel magányos volna, nem állítanám...

– **FÉRFI 2** Úgy érted, intim értelemben...?

– **FÉRFI 1** Úgy.

– **FÉRFI 2** Na de álljon meg a nászmenet...!

– **NŐ** (*fölnevet*) Mért? Tőke van a menyasszonynak...?

– **FÉRFI 1** Fején találta...

– **FÉRFI 2** Először is egy franciáról van szó, aki hónapok óta tartózkodik nálunk, és aki élesen rendszerellenes beállítottságú...

– **FÉRFI 1** De nem is ez a legkényesebb vonatkozása ennek a viszonyoknak. (*Összekacsintanak*)

– **NŐ** Hanem mi?

JANKA Szerintem térjünk vissza inkább oda, hogy a fiam...

KAR

– **FÉRFI 2** Hanem hogy mi is a neve Dohányos Michel... intim kapcsolatának?

– **FÉRFI 1** Arra gondolsz, hogy a Mar-cel – noha nem tudunk franciául – férfinév...?

– **NŐ** Márszel...? Na, ugye mondtam...!

– **FÉRFI 2** Ez ugyebár férfi...

– **FÉRFI 1** Minden körülmények között.

– **NŐ** Még a legintimebb szituációban is.

– **FÉRFI 1** Miközben a Michel, ugye, maga is férfinév...

– **NŐ** Ja, ja...

JANKA Árulják el már nekem, maguk ezt egyáltalán... honnan is veszik...?

KAR

– **FÉRFI 1** (*kijavítja Jankát*) Honnan tudjuk.

– **NŐ** Honnan tudjuk?

JANKA Honnan tudják?

KAR

– **FÉRFI 1** Hogy ülhetnének egyébként itt? Szakmai alapfel-tétel.

JANKA Szóval az lenne az én kérésem... Hiszen ezek szerint nagyon jól tudják, az én fiam mennyire magányos és önállótlan... szeretetétéhes szegény, ennyiről van összesen szó...

KAR

– **FÉRFI 2** Szóval...?

JANKA De hát könyörögjek maguknak, fiúk? Hagyják békén a fiamat, nyugodtan leszállhatnak róla – ő egy homo antipoliticus. Teljesen ártalmatlan. Ez az egyik. A másik pedig: ezt a bizonyos Marcelet, ha szabad kérem, utasítassák már ki az országból! Számíthatok magukra?

KAR

– **FÉRFI 1** Találunk majd bizonyára olyan megoldást...

– **FÉRFI 2** ...amely kölcsönös megelégedésünkre szolgál.

– **NŐ** Várjál, Janka, menjünk csak vissza, ha nem vagyok indiszkrét. Teneked ez a fiad házasságon kívül született? Hiszen ha jól tudom, te később lettél csak Dohányos felesége.

JANKA Igen, később lettem, '57-ben. De Michel ezután született...

KAR

– **FÉRFI 2** Szóval maga soha nem volt miniszterné?

JANKA Nem, hál' istennek.

KAR

– **FÉRFI 1** És emlékszik-e, Janka, Dohányosra a fénykorából?

JANKA Melyik volt a fénykora maga szerint?

KAR

– **FÉRFI 1** Amikor még mint parasztpárti vezér-kortes járt városról városra...

JANKA '47-ben? Akkor már rég miniszter volt, vagyis hanyatlott a régi falukutatóhoz képest.

KAR

– **NŐ** Ugyan már! Úgy el tudott kápráztatni minket!

ADLER Ámuló rajongással és irigységgel néztük, hogy mire az állomásról beér, útközben rendez el ügyeket, és igazít el embereket...

KAR

– **FÉRFI 2** És addigra már végig is pásztázta éhes vércsepillantással madárkainkat, hogy a legpompásabbikra...

– **FÉRFI 1** ...vagy annak barátnőjére...

– **FÉRFI 2** ... esetleg mind a kettejükre...

– **FÉRFI 1** ...ellenállhatatlanul csapjon le, ha nem rögtön, még a nagygyűlési szónoklata előtt, akkor a tiszteletére adott vacsora után feltétlenül.

ADLER Hány és hány Dohányos-fényképet és -autogramot csókolgatva őrző, műveiért rajongó leányt kellett vizsgáltalnunk...

KAR

– **FÉRFI 2** ...a helyi tanítónőtől a kikapós jegyzőnén át addig a bátor parasztlányig...

– **NŐ** ...aki a nélkülözhető földhözjuttatottak búját-baját ugyanolyan kendőzetlenül tárta föl Dohányos előtt, mint pár óra múlva bimbózó testének rejtett szépségeit!

KAR (**FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ**), **JANKA, ADLER** (*közös ének*)

Hogy hány Dohányos-képet sírva csókoló könyvtárolányt vagy pártiroda-kisasszonyt kellett vizsgáltalnunk, kezdve patikusunk

nején vagy alispánunk kikapós menyén
addig a nyíló rózsabimbóig, aki
a nincstelen parasztok panaszát olyan
elszántan tárta föl, mint órák múlva majd
Dohányos karja közt leányi bájait!

Hogy hány és hány leányt kellett vigasztalnunk,
kezdve az alispánunk kikapós menyén
addig a nyíló rózsabimbóig, ki oly
elszántan tárta föl övéi panaszát
s Dohányos karja közt leányi bájait!

DOHÁNYOS (*Jankánál egy 1949-es estén*) Hol van ez már!

JANKA Te magad hol vagy már!

DOHÁNYOS Én? Miért...? Nem értem, hogy most...

JANKA Igazán nem érted?

DOHÁNYOS Nekem csak eszembe jutott az a csipetkés
babgulyás, amit legutóbb főztél, meg az epertorta, és el-
jöttem, hogy...

JANKA Azt mondják, olyan vagy, László, mintha megné-
multál volna – nem felelsz.

KAR

– **FÉRFI 1** Hallottál már a párt ökléről? Igaz-e, hogy ez a
bosszú szerve, és hogy a túlélőkből szervezik?

– **FÉRFI 2** Azt akarjuk tudni, tényleg önkényuralom jön-e...

– **NŐ** Azt kérdezzük, kell-e félni jogtiprástól és bosszútól.
Maga pedig nem válaszol.

– **FÉRFI 1** Pedig elég jól kell hogy ismerjed új elvtársaidat...

DOHÁNYOS Vagyis titeket?

KAR

– **FÉRFI 2** Mért éppen minket?

DOHÁNYOS Hát mindenütt ti vagytok!

KAR

– **FÉRFI 1** Mindenütt te vagy ott, László.

ADLER És nem tudjuk, hogy vajon sarokba szorítva tűrsz
egyelőre, és elszántan fontolgatod, miként vessél majd
ennek véget...

JANKA Vagy valami bölcs elöreteként siklik át a sze-
med holmi akadályokon, amelyeket egy bizonyos igaz jö-
vendő helyes útjából muszáj sajnos eltakarítani, ám te
jobb, ha oda se nézel...

DOHÁNYOS Értenem kéne?

JANKA Igen, kéne. De meg tudom egyszerűbben is kér-
dezni: bezupáltál-e...? Szőröstül-bőröstül az övök vagy-e
már...? Igen vagy nem?

DOHÁNYOS Jankám, aki ebben a mókuskerékben nincs
benne, az el se tudja képzelni...

JANKA Mit nem tudok én elképzelni?! – miközben te nem
felelsz a kérdésemre?

DOHÁNYOS Hogy mekkora önkorlátozással kell hogy él-
jen az ember. Egyébként akármire válaszolok majd.

JANKA Remélem is. Az önkorlátozást persze direkt a nemi
életedre érted.

DOHÁNYOS Nem feltétlenül csak... De hát sajnos az is egy
kényszerűség, őszintén szólva...

JANKA Hát aki ezekhez elszegődött, apukám, mert egy
percig sem bírt meglenni miniszterség nélkül, az nekem
ne jajveszékелjen, hogy nem fogdoshatja kedvére a nőket!

DOHÁNYOS Nem illik ez hozzád...

JANKA Pedig tudhattad volna, hogy ez a bagázs, amelyik-
nek te beleajultál a hátsó fertályába, a fatökök szektájá!
Ezek – ha netán rajtakapják egymást, följelenti egyik a
másikat! Már csak ezért se neked való ez a társaság!

DOHÁNYOS Ne légy közönséges!

JANKA Hiába prédikálok már megint... A múltkor is csak
addig volt igazam, amíg jól nem laktál, és haza nem isz-
koltál, hogy a nejednek fogadjál aztán szót. Egyébként

sült csirke volt akkor, nem babgulyás, tortát pedig akkor
sütöttem neked utoljára, mikor még normális ember vol-
tál. Most meg egy kis paprikás krumplit tudok ajánlani,
de kolbász nélkül, ha ez nem derogál egy háromszoros
miniszternek.

KAR (**FÉRFI 1**, **FÉRFI 2**, **NŐ**), **JANKA** (*közös ének*)

Nem is neked való az elvtársi bagázs!

Jaj, réges-rég még normális ember voltál!

De keserves a nemi önkorlátozás!

Nincs más, csak kolbásztalan krumplipaprikás.

Hát iszkolj haza, s nejednek fogadjál szót!

Egyébként sült csirke volt akkor, nem gulyás.

Keserves tán a nemi önkorlátozás?

Hát iszkolj haza, s nejednek fogadjál szót!

Hisz más itt úgysem lesz, csak krumplipaprikás.

JANKA Utána éveken át elvéve láttam csak Dohányost.
Emlékszem, '53-ban úgy botlottam bele a saját kapubejá-
róm előtt, hogy ő pedig véletlenül éppen ott akadt rá
Adler Jenőre – és kiderült, hogy egyikünk se tud a többi-
ről jóformán semmit...

DOHÁNYOS (*1953-ban egy autó fékcsikorgását és ajtócsapó-
dását követően*) Jenő! Adler Jenő! Te vagy az?

ADLER (*miután riadtan félreugrott – elámul*) Szerbusz,
Dohányos... László elvtárs...

DOHÁNYOS Máskor azért jobb, ha körül nézel! Na, gyere
csak közelebb! Merre mész?

ADLER Hát, én csak itt... jövök ki épp a csarnokból...

DOHÁNYOS Elvihetlek... Hát mi van veled, Jenő, merre
bujkálasz?

ADLER Én...?

KAR

– **FÉRFI 1** (*mint sofőr*) Akkor megyünk tovább, miniszter
elvtárs...?

ADLER Ja, hogy ez a te...

DOHÁNYOS Szolgálati. Na! Évek óta nem láttunk! Hát
szabad ezt, ilyen hűtlennek lenni?!

ADLER Hát igen, elég rég...

KAR

– **FÉRFI 1** Vagy félreálljak...?

DOHÁNYOS Várjon! Na? Ahová parancsolod – ha nem
esik nagyon ki –, hova mész?

ADLER Különösebben sehova...

DOHÁNYOS Sehova? Gyere velem akkor, hazaviszlek mi-
hozzánk!

ADLER Nem akarlak föltartani...

DOHÁNYOS Akkor most nem menekülsz! Hogy el fog
csodálkozni az asszony! Megállj csak, főz valamit, koc-
cintunk a találkozásra.

ADLER Nem is tudom...

DOHÁNYOS Kibeszélgetjük magunkat! Na de mondj már
valamit, hol vagy? Mi jót művelsz mostanában? Hogy
élsz? Csak nem egyedül még mindig? Azt se tudom,
merre laksz, hol dolgozol...

*Dohányos és Adler mögött megjelenik Janka, megáll – hallgat-
ja őket*

ADLER Hát voltaképpen... még nem is tudom, mert most
készülök próbálkozni... valami új lehetőségek után néz-
ni... Majd elvállik, mire jutok, mert egyelőre átmenetileg
éppen...

JANKA Jenő! Átmenetileg éppen megint látni lehet magát?!

ADLER Janka...! Kezicsókolom...

JANKA Csakhogy...! (Megőrül neki, megöleli)

DOHÁNYOS Janka! Nahát, micsoda véletlen! Ebben a percben vettem észre Jenőt, és akkor te is...!

JANKA Véletlen? Itt álltok a saját kapubejáróm előtt, és én vagyok a véletlen?

DOHÁNYOS Nem is te, hanem az, hogy...

JANKA Ezek szerint engem vártatok.

ADLER Hát igen...

DOHÁNYOS Nem egészen, csak...

JANKA De maga igen, Jenő?

ADLER Őszintén szólva, gondoltam, becsöngetek...

JANKA Hát akkor jöjjenek csak föl, ha már így alakult!

DOHÁNYOS Nem is tudom... mert én azt ajánlottam, hogy fölmehetnének hozzám...

JANKA Oda fölmehtek máskor is.

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ), JANKA (ének)

Hogy nem is tudja még, mihez is kezdhetne, Jenő zavarában csak makogni tudott, hogy mostanában akar próbálkozni épp, adódik lehetőség tán, elválnak majd, hogy mire jut, addig még átmenetileg, és így tovább. Ebből akárki rájöhet, hogy ezt az ágrólszakadatot nemrégiben helyezhették csak szabadlábra. Így aztán megérthetjük, hogy ezt az ágrólszakadatot a napokban engedhették csak szabadon.

JANKA (már a lakásban – egy 1953-as estén) Össeütök egy lecsót... (Pucolni kezdi a hagymát) László, abból a szluhovicából töltésel nekünk, légy szíves!

DOHÁNYOS (beszélget) Ez primának ígérkezik, honnan van?

JANKA Kaptam. Hát akkor a kiszabadulására, Jenő!

DOHÁNYOS Hogy...? Te le voltál...? Be voltál...?

Jenő bólint

Te tudtad ezt, Janka?

JANKA Te is tudtad, csak... Vagy sejtetted, és tudhattad volna, ha...

DOHÁNYOS De nem, esküszöm, nem tudtam...

JANKA Egészségetekre! (Iszik)

DOHÁNYOS ...tényleg most hallom csak!

JANKA Pedig már odalent, az utcán ezt magyarázta neked Jenő.

DOHÁNYOS Mikor?

JANKA Épp amikor odaléptem mellétek.

DOHÁNYOS Nem értelek.

JANKA Jenőké, ezek szerint mégiscsak hamarabb sikerült...

ADLER Valami amnesztia lehet, mert pontosan nem tudni...

JANKA Nyilván az új szakasz miatt...

DOHÁNYOS Mért, akkor így meddig voltál...?

ADLER Másfél évig.

DOHÁNYOS És hol?

ADLER Legtöbbet a pentelei építkezésen. Onnan szabadultam a múlt héten.

DOHÁNYOS És voltaképpen miért...?

JANKA László, ezt inkább Jenő kéne hogy megkérdezze tőled!

DOHÁNYOS Janka – mint látjuk – a régi.

JANKA De mi lenne, ha tényleg válaszolnál? Miért kellett

Jenőt másfél évi kényszermunkára internálni csak azért, mert a legjobb tudása szerint próbált tanítani?

DOHÁNYOS Na, ennek vetünk véget mostantól, és minden törvénytelenységnek...

KAR (gúnyolódik)

– **NŐ** Na végre-valahára! Nem lesz többet törvénytelen!?

DOHÁNYOS Maga kicsoda, és mit akar?

ADLER Nem azért ítélték el, Janka! Hivatalosan bizonyos éberségügyi szabályok megsértéséért. Mert munkaidőn kívül használtam a tanszéki írógépet.

JANKA De valójában azért, mert a régi Dohányos-művekből tanított, ugye?

ADLER Nemcsak azokból, de persze...

KAR

– **NŐ** De remélem, Dohányos nem a Dohányos-művekből tanított.

JANKA Jenő, tojással, rizzsel vagy tarhonyával kéri?

ADLER Tarhonyával.

DOHÁNYOS Én is. Meg tojással. És tényleg azt hozták föl ellened, Jenő, hogy a könyveimből tanítottál...?! De kérlek, hát miért nem...?!

JANKA László, ezt hagyjuk.

KAR

– **NŐ** „Mért nem fordultatok hozzám?”

JANKA Eleinte fordultunk – bár nem kellett volna, mert így megismertünk.

DOHÁNYOS Köszönöm, már éppen hiányoltam valami...

JANKA Aztán meg már nem fordultunk, te tudod a legjobban, miért.

KAR

– **NŐ** Janka volt az egyetlen, aki ezért már annak idején egyenesen a szemébe megmondta neki a magáét.

DOHÁNYOS Magát ki kérdezte?

KAR

– **FÉRFI 1 (bejön)** És egyáltalán hogy kerül ide? (Majd újra kimegy)

– **NŐ** Na de azért írógépet hazahurcolni... Jaj, Jenő!, nem szabad ennyire munkamániásnak lenni!

ADLER Majd vigyázok. Miért, tud valami munkát?

DOHÁNYOS De ne csüggedjünk, Jenőké, nézzünk inkább a jövőbe! Egészségedre!

Isznak

Na és mondd csak, mire gondoltál? Mihez volna kedved?

Csöngetnek, Janka ajtót nyit, bejön a sofőr

KAR

– **FÉRFI 1** Dohányos elvtárs, üzentek a Központi Vezetőségétől, hogy rendkívüli értekezlet, azonnal indulni kell.

DOHÁNYOS Na, bassza meg a kutya! Hát ennyi volt. Látjátok, ilyen a szolgasors. Mert a miniszter – az szolgál. Megehetitek a részemet. Janka, adj legalább egy darab kenyert, mert akkor ez hajnalig el fog tartani. Köszönöm, szervusztok, jó étvágyat, jó éjszakát...!

Elmennek

JANKA Hát ez elég gyors vizit volt... Most majd megint eltelhet egy-két év, amíg fölbukkan...

ADLER Maga is ilyen ritkán látja?

JANKA Néha csak pár hónap telik el, és megint jön. Főleg ha gyónnivalója is van.

ADLER És olyankor, Janka...

JANKA Nemigen szoktam föloldozni... Kap valami vacsorát, és mehet isten hírével. De magáról meséljen, Jenci! Hogy sikerült a szabadulása, hazaérkezése...?

ADLER Hát... örültem, mert végre... megismerhettem a kislányomat.

JANKA Magának közben kislánya született, Jenci? Hát miért nem ezzel kezdi! Mennyi idős?

ADLER Tíz hónapos.

JANKA És hogy hívják?

ADLER Violának.

JANKA Viola! Na, erre igyunk! Annyira örülök... Akkor ez a kislány... talán megmentheti a házasságukat, nem? Jenő...

ADLER Hát... nem tudom. Nem hiszem... És ez nemcsak a feleségemen múlik. Mert be kellett magamnak ismer-nem, Janka, hogy... én annyi év után is változatlanul...

JANKA Hagyja most ezt, Jenci... Tálalom a lecsót, de töltsön előbb még egygel...!

Zene

KAR

– NŐ Janka egy fényképész-szövetkezet tagjaként '56 őszén kap ajánlatot a távirati irodától, hogy lépjen be oda fotóriporternek – és nem tudja hirtelen, hogyan is döntsön.
– FÉRFI 1 Dohányos ugyanekkor azért izgul, megbuktatják-e vajon mint minisztert. De megússza most is – októberben másra figyelnek már.

KAR

– NŐ Mire a leváltott miniszterelnök visszatér, és újra kormányt alakít, akkorra újjáélednek a pártok.

– FÉRFI 1 Így a mi hajdani pártunk is föltámad halottáiból.

– NŐ És ha hisszük, ha nem, Dohányos az, aki az újramegalakuláson zászlót készül bontani.

– FÉRFI 2 Ez már nekünk is sok, bár nem csodálkozunk. Hogy ez az örökös miniszter, aki saját pártjának fölszámolásában segédkezett, aztán nevét adta a népnymorítók tetteihez, s máig se kell a kormányból kiválnia...!

– NŐ De szerencsére még időben érkezünk.

DOHÁNYOS Éppen indulok!

KAR

– FÉRFI 1 László, ne gyere!

DOHÁNYOS Hogyhogy ne menjek? Tán elmarad?

KAR

– NŐ Nem marad el.

– FÉRFI 2 Viszont a te személyed nem kívánatos ott.

DOHÁNYOS (összeomlik) De hiszen ezt énnekem is köszönhetitek! Mert ha én is kívül maradok, akkor a vezető szinteken mostanra mind csak olyanok maradtak volna, akik most titeket rögtön falhoz állítanának. És most, amikor elértük – mi belülről, ti kívülről, a nép meg az utcáról –, hogy visszatarakodnak Moszkvába, most azt kezdenétek fölhánytorgatni...?!

KAR

– FÉRFI 1 Dehogyan kezdjük, arra nincs idő.

– NŐ Ne haragudjon, László... Minket várnak.

Elmennek

JANKA De talán mert nem tudta volna elviselni, hogy őt ezentúl csak mint övéinek ellenségét emlegessék – ezért vett rögtön tollat a kezébe. Vázlatba foglalta az előző hét év hibáit, torzulásait, sőt törvénytelenégeit, leszögezte, hogy először is az ártatlanul meghurcoltaknak kell elégtételt adni, majd pontokba szedte a legfőbb teendőket.

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2), JANKA (közös ének)

Tehát hozzáfogott a kibontakozás intézményeinek fölszámolásához a helyi forradalmi bizottságokon kezdve egészen föl a többpárti kormányzatig, amikor beszóltunk neki: Dohányos elvtársat a felesége keresi.

DOHÁNYOS Halló!

KAR

– NŐ László, azonnal hozasd magad haza! Egyrészt mert a miniszterelnök itthon hívott...

DOHÁNYOS Igen?

KAR

– NŐ Másrészt ha igaz, hogy az újjáalakuló kormányban is szerephez fogsz jutni, akkor...

DOHÁNYOS Azt mondta, hogy a kormányban?

KAR

– NŐ Akkor máris magadhoz kell venned némi elemóziát és több váltás fehérneműt.

DOHÁNYOS Ugyan, az a legkevesebb... Nem kell!

KAR

– NŐ Amit én már össze is csomagoltam, úgyhogy siess!

DOHÁNYOS Nem tudok! Se sofőr, se autó! Tudod te, mi van az utcán? Halló! Halló... (Leteszi a telefont)

ADLER (érkezik) László, nahát! Épp otthon hívtalak...

DOHÁNYOS Adler Jenő!

ADLER Te nem tudod, mennyire örülök, hogy megtaláltalak! És éppen itt, Jankánál!

JANKA Jenő, hát maga? Évekre eltűnt már megint!

ADLER Ó, nekem majd' minden nap megfordul mégis a fejemben, hogy fölkeresem...

JANKA Nem kér egy teát? (Kímegy)

ADLER László, mondd csak, teszerinted... mert most jövök az írószövetségből... mivel hogy tagja leszel a forradalom kormányának – teszerinted mégis: mi a teendő?

DOHÁNYOS De te honnan hallottad ezt, Jenő, hogy én tagja leszek?

ADLER (miközben Janka teával jön vissza) Honnan? Nem is tudom, hát beszélik. Vagy tán a telefonban mondta volna a feleséged? Esetleg magától hallottam, Janka?

DOHÁNYOS Sietsz valahová, Jenő?

ADLER Voltaképpen nem, úgyhogy ha bármiben segíthetek...

DOHÁNYOS Itt egy vázlat, ezt kéne szabatos mondatokba foglalni.

JANKA És Lászlónak maga nemcsak a kézírását ismeri, Jenő, hanem az észjárását is...

DOHÁNYOS De mindjárt írógépbe volna jó...

JANKA Papírt és indigót is talál...!

Jenő gépel, majd belejavít a kéziratba. Janka egy tányéron hideg vacsorát tesz le a gép mellé – Jenő ezt szerelmesen hálás pillantással honorálja

Jenő, maga csak dolgozzon! És ha elhúzódna, nyugodtan itt éjszakázhat a díványon.

DOHÁNYOS (telefonál) Halló! A miniszterelnök elv...

De hát ő keresett engem...! Jó...

KAR

– **FÉRFI 2** (*a telefonba*) Dohányos, na, jó estét...! Hát nézze, mit tudok mondani. Reggel lesz az új kormány alakuló ülése, éppen most állítom össze a névsort.

DOHÁNYOS Én csak azért, mert hogy délután keresett engem...

KAR

– **FÉRFI 2** Igen, valóban kerestem délután. És akkor a maga felesége volt az, aki megemlítette, hogy maga tette, sőt, ugrásra kész! – aminek, ha belegondolok, nagyon is örülök. Azóta kiderült ugyan, hogy magát a pártja nem delegálta, de... én mint kabinetfőnökre vagy mint államminiszterre – egyelőre legyen mindegy a sarzsi – nagyon is szeretnék számítani valakire. Ha gondolja, lehetne az akár maga is.

DOHÁNYOS Persze, gondolom... hogy akár én is... Köszönöm.

KAR

– **FÉRFI 2** Vizontlátásra.

DOHÁNYOS Vizontlátásra.

KAR (*ének*)

– **FÉRFI 2** Kabinetfőnök, államminiszter lehet megint magából, drága Dohányos elvtárs, ha tényleg máris tette, sőt, ugrásra kész.

– **FÉRFI 1, NŐ** Igaz, hogy pártja nem jelölte önt sajnos – mi ennek örülünk, ha belegondolunk –, de lárifári, kell valaki akkor is.

– **FÉRFI 2** A sarzsi egyelőre legyen most mindegy, ha gondolja, lehetne maga is akár.

KAR (**FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ**), **JANKA** (*közös ének*)

Lehetne persze más – de mért is lenne más, ha itt van az örökös Dohányos elvtárs?

Lehetne persze más – de mért is lenne más? Jaj, drága és örökös Dohányos elvtárs!

Zene

KAR

– **NŐ** Dohányost '57 kora tavaszán kínzó büntudat keríti hatalmába. És mert – lévén református – nem folyamodhat a gyónás rutinos megkönnyebbüléséhez, hosszan kell törnie fejét, milyen formában követhetné meg népét. Válasszon egy ismeretlen meghurcoltat?

– **FÉRFI 2** Bennünket keressen föl szülővárosában, kiknek ő ígérte, hogy parasztpolgárok leszünk, ám ehelyett kifosztottak és internáltak minket?

– **NŐ** Csókolja meg egy elesett forradalmár édesanyjának a kezét?

– **FÉRFI 1** Végül is megint csak legbölcsebb régi szeretőjét, Jankát látogatja meg.

– **NŐ** Közülünk az egyetlen, ki annak idején egyenesen a szemébe mondta, hogy neki Dohányos, aki önként lépett ki a tisztességes emberek sorából, nem létezik többé.

JANKA (*egy 1957-es estén újramelegíti a töltött káposztát*)
Hallgatlak.

DOHÁNYOS Amikor aznap reggel elindultam, az jutott eszembe, hogy elemzésemből kihagytam a magyar helyzet nemzetközi vonatkozásait. És ezért – emlékszel? – odaszóltam Jenőnek, tadjon még egy pontot a végére. Miszerint a nyugati hatalmak nyugtassák meg a Szovjetuniót, hogy ha Magyarországon nem avatkozik be, azt nem fogják neki presztízvesztésként betudni.

JANKA Na és?

DOHÁNYOS Ha még ez is kiderül... az rettenetes volna.

JANKA Miért?

DOHÁNYOS Hát az orosz vonatkozás miatt.

JANKA Ja? De még azt se mondtad el, mi volt a Parlamentben.

DOHÁNYOS Meg kell ígéred, hogy erről soha senkinek egy szót sem...

JANKA Dehogy ígérem meg, úgymint elfelejtem! Szóval?

DOHÁNYOS A Parlamentből átvittek minket rögtön egy...

JANKA Hová?

DOHÁNYOS Az legyen mindegy... De nem is tudom pontosan.

JANKA Az oroszok?

DOHÁNYOS Igen.

JANKA És tárgyalatok?

DOHÁNYOS Úgy volt, hogy fogunk.

JANKA Miről?

DOHÁNYOS Hogy a fölkelést úgy kell pacifikálni...

JANKA (*gúnyosan*) A fölkelést pacifikálni...

DOHÁNYOS ...hogy egyik részről se legyen további vérontás. Mi erről akartunk tárgyalni.

JANKA Odavittétek a fehér zászlót? Hogy a forradalom ezennel kapitulál? De azt mondd meg: honnan vetted már megint a fölhatalmazást, hogy...?

DOHÁNYOS Muszáj neked mindig rögtön...?!

JANKA De hogy jössz te ahhoz, hogy aláírd, hogy megadjuk magunkat?

DOHÁNYOS Semmit nem írtam alá! Még csak meg se szólalhattunk!

JANKA Tán csak nem fojtották belétek a szót?

DOHÁNYOS Letörölnéd az ábrázatról ezt a pimasz mosolyt?

JANKA Szokatlan a miniszter elvtársnak?

DOHÁNYOS Esküszöm, szájon váglak!

JANKA Igen?! És aztán meg is erőszakolsz?!

DOHÁNYOS Mikor te kérdezted, mi volt aznap! De nem a válasz érdekel, csak hogy kihozz a sodromból...!

JANKA Mondjad akkor, mi volt, és ne fenyegetőzz!

DOHÁNYOS Hogy mi volt? Szovjet fegyveresek rontottak be, géppisztolyt szorítottak az oldalunkba, és letuszkoltak a fogdába! Ennyi volt – tessék, lehet gúnyolódni!

KAR

– **FÉRFI 1** Az élet a magyar történelemben is milyen tragikusan ismétli magát.

– **FÉRFI 2** Hiszen ez pontosan ugyanaz a törbe csalási ármány, mint amilyennek Török Bálint és kísérete esett áldozatul a szultán parancsára 1541-ben.

– **NŐ** Török Bálint aztán soha nem szabadult ki a Héttoronyból. Úgyhogy óvakodjunk a hamis párhuzamoktól.

JANKA Te meddig voltál fogságban?

DOHÁNYOS Egy-két... hétig... vagy hónapig...

JANKA Ez meg milyen válasz?! És hogy szabadultál ki?

DOHÁNYOS Nem tudom. Na és ez milyen válasz?

JANKA Nevetséges vagy! Azt hittem, azért jöttél, hogy...

DOHÁNYOS De mi ez...?! Mit vallatsz te itt engem, mikor még azt se tudom, kiszabadultam-e.

JANKA Tudod, ki vallat... Te akartál velem beszélni, nem én...

DOHÁNYOS Akikkel ott voltam a szovjetek fogságában, azokat most halálos bűnökkel vádolják! Föl tudod fogni?!

JANKA De téged kimentettek onnan! Nem így van?!

DOHÁNYOS Igen, de...

JANKA Ki hozott ki? A feleséged? Vagy már az újak?

DOHÁNYOS Honnan tudnám?! Kihozattak, de... Hát megtorlás van! Sort kerítenek rám is!

JANKA A magyar hatóságok?

DOHÁNYOS Hajtóvadászat folyik...!

JANKA Most akkor döntsük el, hogy ez az új hatalom a megmentőd vagy pedig az üldöződ...

DOHÁNYOS Hogy az új hatalom? Mit tudom én! Azt se tudom, te melyik vagy a kettő közül, Janka!

JANKA Én? Engem az ÁVO állított rád, ezt a káposztát is ők hozták, hogy mint Mata Hari majd a hasadon keresztül...

DOHÁNYOS Semmi kedvem a vicceidhez éppen most...

JANKA Éppen most, amikor mi van?

DOHÁNYOS Hogy mi? Hogy veszélyben vagyok, az van.

JANKA Mint micsoda? Mint a forradalom kormányának tagja?

DOHÁNYOS Aki nem menekült el a többivel. De az még hagyján! Viszont az a program, amit tenálad azon az éjszakán...

JANKA Az...? Mért, hát azt... ki olvasta?

DOHÁNYOS Na most ez... ez elég rosszul áll neked, Janka!

JANKA Hogy? Mi...? Mért gondolod, hogy az a piszkozat...?

DOHÁNYOS Hogy mi? Hát a hazudozás. Mindig is gyatrán hazudtál.

JANKA Hisz ennek te a szakértője vagy. Miről beszélsz?

DOHÁNYOS Arról, hogy úgy teszel, mintha nem tudnád: a kezükbe jutott az a tervezet.

JANKA Kezükbe jutott, egek! Meg még ezer kézbe – csak azokéba nem, akik nem kértek abból a röplapból. Hát a Jenő kinyomatta, és osztogatták nyakra-főre!

DOHÁNYOS Az nem számítana, Janka! Hiszen azon nem szerepel a nevem. Azt Jenő – hirtelen fölindulásból elkövetett forradalmi plágium következtében – saját maga írta alá.

JANKA Hát akkor?

DOHÁNYOS Az már nem is aggaszt, hogy Jenő emiatt mekkora bajba kerülhet?

JANKA Ja, de, hát az igen, viszont...

DOHÁNYOS Hát ha igen, akkor légy oly kedves énértem is éppen úgy aggódni!

JANKA Éppen úgy? Mért, a Jenő is kiszabadult már?

DOHÁNYOS Hogyhogy? Letartóztatták?

JANKA Hogy hogy? Úgy, ahogy szokták. Most is lecsaptak rá.

DOHÁNYOS Valaki azt mondta, disszidált.

JANKA Dehogyan disszidált! Soha nem is akart. Hogy aztán ne lássa többé a gyerekeit...!

DOHÁNYOS Ugyanígy fognak lecsapni rám is...

JANKA Terád? Akin nem fog a golyó, s akiről lehull a bilincs...?

DOHÁNYOS Mért beszélsz így velem? Mikor a markukban vagyok...

JANKA Mért, hogy kéne? Hát szabadon vagy! Nem vagy tán szabadon?!

DOHÁNYOS De a kézirat fogalmazványaim a kezükben vannak! Na? Miért hallgatsz?

JANKA Gondolod, hogy azokat kislabizálja valaki...?

DOHÁNYOS Gondolom. Ám először az érdekelne, ha már akkora erkölcsi nivó uralkodik ma ebben a konyhában: hogy lehet az, hogy te összeszedted azokat a papírokat, és átnyújtottad nekik?

JANKA Ilyenkor magadból indulsz ki, te Grál-lovag? Mert ezt ti így csináltátok?

DOHÁNYOS Mit? Mit hogy csináltunk...?!

JANKA Az eretnek följelentését egyfelől, a rajtaütést pedig másfelől.

DOHÁNYOS Jó. Akkor halljuk: hogy jelentettél föl? Mert ettől függően várhatom, hogy ütnek majd rajtam.

JANKA Neked elment az eszed.

DOHÁNYOS Mivel mőszeroltál be? Na, beszélj, beszélj...!

JANKA De mért énhozzám jössz ilyen állapotban? Fordulj tán orvoshoz!

DOHÁNYOS Hátba támadsz, de ahhoz már nincs bátorságod, hogy...?!

JANKA Hatalmi téboly – paranoiás kitörésekkel...

DOHÁNYOS Gúnyolódni, vádaskodni – azt igen? Leszólni az embert...!

JANKA De mi közöm ehhez? Kell nekem ezt hallgatni?!

DOHÁNYOS De hogy az árulásodat beismerd, azt nem?! Válaszolj, az anyád úristenit!

JANKA De mire válaszoljak? Mire? És abbahagynád ezt az üvöltözést?

DOHÁNYOS Hát arra, hogy...

JANKA László! Mondjuk inkább azt: azért vagy így össze-zavarodva, hogy ilyen vérlázító ostobaságokat ordítasz, mert rettegsz. Jó? Maradjunk ennyiben. És akkor elmondom: már távozásod másnapján, hajnalban fölverték a nyomozók, hogy házkutatást tartsanak. Mielőtt ajtót nyitottam, annyi időm volt csak, hogy a vázlatodat bedobjam a cserépkályhába. Csakhogy addigra kialudt már a tűz, ők pedig pár perc alatt eljutottak a kályhához.

DOHÁNYOS Igen...?

JANKA És ennek a példás házkutatási szakértelemnek köszönhetem, hogy csak addig a pár percig pofoztak. Képzeld el, ha elégnék azok a papírok! Tán még most is vernének.

DOHÁNYOS Tán csak nem... És ott mindjárt azonosították is, hogy...?

JANKA Képzeld el, igen. De mielőtt megkérdeznéd: nem én mondtam meg nekik, ki írta. Hoztak magukkal tőled való írásmintát, és összehasonlították. Azóta is kedvem volna megkérdezni, ki ajánlotta nekik, hogy a te kézírásodat az én lakásomban keressék.

DOHÁNYOS Hogy érted ezt?

JANKA Úgy, úgy, jól értetted.

DOHÁNYOS Hogy én köptelek be? Gratulálok, micsoda következtetés...!

JANKA Mindent elmondtam. Most te jössz.

DOHÁNYOS Én is elmondtam, nem?

JANKA Hát nem. Téged például kik vallattak? Oroszok vagy magyarok?

DOHÁNYOS Ki tudja őket ilyenkor megkülönböztetni? Egyenruha mindkétféle volt, és magyarul beszéltek.

JANKA (*fakanállal belekóstol a fazékba, majd szed a káposztából két tányérra*)
És mit mondtál? Mit kérdeztek? Vertek?

Dohányos egyik kérdésre sem válaszol

Meddig tartottak fogva? Mikor engedtek el? És minek fejében szabadultál ki az oroszoktól? Semmi válasz? Ez minden? Hát akkor – a látogatásnak vége. Mehetsz, utadra bocsátlak.

DOHÁNYOS De hát már kiszedted a...

JANKA Jó, hát akkor együnk, és addig gondolkodjál!

KAR (*mialatt Janka és Dohányos esznek*)

– **FÉRFI 1** Na, ez az, amiről hallani sem akarunk, hogy bárki emlegesse.

– **FÉRFI 2** Hogy miként szabadult ki Dohányos – míg társai azóta már az ítéletüket várják.

– **NŐ** Ne hozza szóba senki, hogy nyerte vissza szabadságát, mi történt voltaképpen – ki kinél járt közben és miért.

– **FÉRFI 2** Hogy közbenjárói rögtön helyette ígértek-e meg

mindent, vagy neki magának adtunk alkalmat arra, hogy döntsön?

– **FÉRFI 1** Mi kényszerítettük-e ki belőle – netán úgy megfenyítettük, hogy be is vizelt? –, vagy minden kényszer nélkül állapodtunk meg?

– **FÉRFI 2** Esetleg csak a személyazonosságát kellett igazolnia, és máris mehetett?

– **NŐ** Na, ez az, amiről mi végképp nem beszélhetünk soha.

KAR (ének)

– **FÉRFI 2** Hát arról, hogy Dohányos hogyan szabadult ki, senki ne beszéljen – míg a többiek siralomházban várják ítéletüket.

– **NŐ** Hogy közbenjárt-e érte valaki, vagy ő maga ígérte meg, hogy nem politizál többé soha?

– **FÉRFI 1** Elég az hozzá, hogy egy kis raboskodás után mi ezt az örökös minisztert titoktartás kötelme alatt elengedtük.

– **FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ** Elég az hozzá, hogy bizony mi ezt a Dohányost szabadon engedték.

JANKA Na? Nincsen több bevallanivaló? Hallgatsz, mint szar a fűben.

DOHÁNYOS Léteznie kell szótlan megkövetésnek és néma bűnbocsátnak is.

JANKA Akkor magadban kell kutatnod, megtaláloed-e.

DOHÁNYOS Pedig én még sok mindent el akarok mondani... meg akarok beszélni veled. De ahhoz itt kell hogy... veled kell hogy maradjak. (Ledől, magára húzza Janka takaróját) Mért nincs nekem gyereke...?

Janka megigazítja rajta a takarót, Dohányos megfogja a kezét, szeretkezni kezdenek.

Zene

KAR

– **FÉRFI 1** Adlert egyetlenegyszer ütöttük pofon. Mint kiderült, akkor is fölöslegesen, hisz voltaképpen elszánta ő magát, hogy bevalljon mindent.

– **NŐ** Leszámítva – mert azt elhallgatta –, hogy a szöveg változat eredetileg Dohányos vetette papírra, míg neki csak a mondatba foglalás és letisztázás feladata jutott.

– **FÉRFI 2** De mivel mi amúgy sem óhajtottuk tisztázni a szerzőségnek – vagyis a cselekmény kitervelője kilétének – a kérdését, Adlert sem volt muszáj, sőt nem is lett volna ajánlatos igazmondó tanúskodásra rászorítanunk.

JANKA (egy 1957-es estén) Én nem megyek el a tárgyalásra.

DOHÁNYOS Nem méész el? Hát olyan nincs, bevitetnek.

JANKA És? Köteles vagyok vallani? Hát csak nem vernek agyon?!

DOHÁNYOS Hát... agyon nem... de azért bánthatnak. Amúgy meg a konok hallgatásoddal árthatsz is...

JANKA Azt hittem, használlok, ha nem nevezem meg az elkövetőket.

DOHÁNYOS Milyen elkövetőket?

JANKA Hát téged a Jencivel, akik ezt a programbeszédet írták.

DOHÁNYOS Én semmiféle beszédet nem írtam.

JANKA Nem? Hát ki írta a jegyzetlapokra azt a vázlatot...?

DOHÁNYOS Hogy firkálgat az ember privát papírlapokon, azt nehogy összetévezzük már...

JANKA Ennyire nem lehetsz aljas...! Letagadnád, hogy...?!

DOHÁNYOS Tán el akarod ítélni morálisan, hogy...?!

JANKA Mert teszerinted rendben van?

DOHÁNYOS Az, ha védekezik az ember a megtorlás ellen?! Persze hogy le fogom tagadni!

JANKA Na de... És Jenő...?

DOHÁNYOS Hát tagadja le ő is!

JANKA Ő nem tudja, ott a röplapon a neve.

DOHÁNYOS Nekem meg ott a kézírásom a kezükben – akkor én se tudom. De ha neki nem sikerül letagadni, akkor nekem se sikerüljön? Miért, te majd ott meg fogsz engem hazudtolni?

JANKA Mondtam már, nem akarok vallomást tenni.

DOHÁNYOS Segíteni sem akarsz nekem.

JANKA Nem volna igazságos, ha...

DOHÁNYOS Nem volna...?! Hát mi volna igazságos, mikor engem a megtorlás fenyeget?

JANKA Ha nem kennéd rá Jenőre.

DOHÁNYOS Nem én kentem rá, ő tette a magáévá.

JANKA Segíteni kéne neki, ő van a legnagyobb slamasztikában...

DOHÁNYOS Janka, én most nem tudok, mikor magam is...

JANKA Sose tudtál... mindig is csak kihasználtad.

DOHÁNYOS Hát... Nem tudom...

JANKA Nem tudod...?! Emlékezz már vissza rá! De minek jártatom én a szám, mikor te a valamikori saját magadra sem emlékszel! Ilyen életet vállalni! És miféle ügy szolgálatában...!

DOHÁNYOS De hisz épp ez ellen lázadtam föl, mikor odaálltam a megasztulás mellé...! És most ennek kell meginnom a levét!

JANKA Ennyi önzést, egoizmust és hatalomféltést...! Hányinger! Ha nekem ezt közelebbről kellett volna néz-nem...!

DOHÁNYOS De most énnekem segíts, Janka! Másra nem számíthatok... Otthon is kibírhatatlan már. Eddig csak munkaőrült voltam a feleségem szemében, revizionista és kurvapeccér – de most már ellenforradalmár is vagyok. Pedig semmit se mondtam el neki – de megérezte rajtam az üldözött-szagot, hát ő is acsarog. Hogy majd meglátom, lecsap rám a karhatalom...! Janka, most az egyszerű...! Önző voltam, elismerem, de még egyszer hadd lehessen én a legfontosabb neked... nagyon félek!

JANKA Nekem te soha nem lehetsz már a legfontosabb. Mert terhes vagyok. És most már meg akarom tartani.

DOHÁNYOS Janka, én egyenesen a kötélről félek, képes vagy ezt megérteni?!

JANKA Én is mondtam valamit! Hát azt képes vagy fölfogni?! Vagy folyton csak a magadét hallod meg?

Zene

KAR (az 1957-es tárgyaláson)

– **NŐ** Adler Jenő! Hol és milyen írógépen írta maga ezt a fogalmazványt? Nem érti a kérdést? Pedig hallotta az előbb a jelentést a házkutatásról. Tehát kié az az írógép, amelyen ez készült?

ADLER Weiner Jankáé. Mert... aznap a lövöldözés miatt nem tudtam már hazamenni, és ő fölajánlotta éjszakára a dolgozószoba diványát... és ott volt az írógép...

KAR

– **NŐ** Maga ott töltötte az éjszakát?

ADLER Igen.

KAR

– **NŐ** És ki volt még ott?

ADLER Más senki, csak Janka meg én.

KAR

– **NŐ** Adler, maga honnan merítette ehhez a fölforgató irathoz a téziseket?

ADLER Nem, azokat én... én magam írtam...

KAR

– **NŐ** A maga aláírása alatt az szerepel, hogy „Magyar Írók Szövetsége”.

ADLER Igen, de csak én egyedül...

KAR

– **NŐ** Kik voltak ennek megírásában a társai az írószövetségből?

ADLER Senki társam nem volt. Én ezt a saját elgondolásom alapján írtam, és adtam át kinyomtatásra.

KAR

– **NŐ** Kinek adta át?

ADLER Nem ismertem név szerint.

KAR

– **NŐ** És kitől kapta? Név szerint!

ADLER Senkitől, hiszen én magam írtam...

KAR

– **FÉRFI 1** Ezután Weiner Janka következett. Aki azt vallotta, hogy ő Adler Jenőt már évek óta nem látta, és hogy váratlanul bukkant föl.

– **NŐ** És milyen céllal jött Adler?

JANKA Valami... írószövetségi kezdeményezésbe akart bevonni... de nem is értettem, mibe...

KAR

– **NŐ** Magát?

JANKA Engem.

KAR

– **NŐ** Maga fényképész. Mi köze magának az írószövetséghez? Nem valaki mást? Aki szintén ott tartózkodott?

JANKA Nem... Nem volt ott más.

KAR

– **NŐ** Hát akkor ki telefonált a maga számáról aznap este a Parlamentbe? Nos? Talán maga hívta föl a miniszterelnököt? Vagy mégis inkább Dohányos miniszter? Igen? Ő volt az?

JANKA Igen.

KAR

– **NŐ** Aki a maga kályhájában megtalált kéziratot följegyzéseket írta, ugyebár. No és Adler beszélt akkor este Dohányossal?

JANKA Nem tudom, pár szót biztosan...

KAR

– **NŐ** Miről?

JANKA Nem hallottam, különben is rögtön el akartam Adlert küldeni...

KAR

– **NŐ** Miért?

JANKA Mert olyan... zavaros volt a helyzet...

KAR

– **NŐ** Zavaros írószövetségi kezdeményezésbe akarta bevonni...

JANKA Igen...

KAR

– **NŐ** De nem magát, hanem Dohányost, ugyebár.

JANKA Hát... igen, de ő azt rögtön elhárította.

KAR

– **NŐ** Igaz-e, hogy Dohányos magánál töltötte az éjszakát?

JANKA Az éjszaka egy részét, igen, hajnalban elment...

KAR

– **NŐ** Igaz-e, hogy Adler is magánál töltötte az éjszakát?

JANKA Igen, végül... kikönyörögte, hogy ott maradjon, mert nincs hol aludnia.

ADLER Én könyörögtem, Janka? De hiszen... maga még vacsorát is behozott nekem!

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2) (ének)

Mert ez ütötte Jenőt szíven igazán.

Hogy Janka megtagadja még tekintetüknek azt a szoros összefonódását is, amely neki a forradalom legeslegeszebb éjszakájának legdrágább perce volt.

ADLER

Mert az nekem a forradalom tényleg legszebb éjszakájának legdrágább perce volt.

JANKA Dehogyan vittem be! Csak otthagytam a maradékot a konyhaasztalon.

KAR

– **FÉRFI 2** Weiner Janka ezután kifejtette verzióját, miszerint amikor Adler magára maradt, nyilván kutakodott az íróasztalon...

JANKA ...és tökéletesen félreértette azt a jegyzetet, amelyben Dohányos az akkoriban fönnforgott álláspontokat vázolta, mégpedig azért, hogy majd cáfolja őket. Adler viszont annak alapján fölhívást szerkesztett, és önhatalmúlag kinyomatta.

KAR

– **FÉRFI 2** De neki le kell szögeznie, hogy azt a szöveget ő is meg Dohányos is a leghatározottabban elítélik.

JANKA Igen, elítéljük. Azt hiszem, hogy... Adler nyilván jó szándékúan, de bűnös felelőtlenséggel cselekedett.

KAR

– **FÉRFI 1** A további tanú, Dohányos László hosszan bizonygatta Adler föltételezhető jóindulatát, dicsőően szólt jobbitó szándékú ténykedéséről, majd pedig megpróbálta bagatellizálni a röpirat jelentőségét, s azt ama zavaros napok téves útkeresése átgondolatlan termékének betudni.

KAR

– **NŐ** Beszélgettek-e Adler Jenővel a politikai változásokról?
DOHÁNYOS Igen, beszélgettünk a kibontakozás jövőjéről. De csak megerősíteni tudom a vádlott saját vallomását, miszerint azt a felhívást ő maga írta.

KAR

– **FÉRFI 1** Dohányos úgy távozhatott a tárgyalásról, hogy őt a saját kezűleg lejegyzett és lefoglalt vázlatáról már nem is kérdezték.

– **NŐ** (egy aktában talál valamit) De van itt még valami. Weiner Jankát kérem még egyszer! Igaz-e, hogy távozásakor Dohányos László az ajtóból visszafordulva valamire utasította még Adler Jenőt? Elhangzott-e vagy sem, miszerint – idézem – „a nyugati hatalmaknak meg kéne nyugtatniuk a Szovjetuniót, hogy nem fog sérülni az ő szemükben a presztízse, ha nem avatkozik be Magyarországon?”

JANKA Nem, Dohányos nem adott semmilyen utasítást...

Ha jól emlékszem, ez a mondat Adler röpiratának végén szerepel. Igen, Adler ezt saját véleményeként ki is fejtette Dohányosnak. Ugye, Jenő? (Könyörgő tekintettel néz rá) Ne haragudj! (A szemét elfutja a könny)

KAR

– **FÉRFI 1** Vádbeszédében az ügyész...

– **FÉRFI 2** ...a szocialista törvényes rend megdöntésére uszító, csoportos szervezkedés vezetőjeként elkövetett

cselekményre való tekintettel, amelynek büntetési tétele halmazatban a halálos ítélet...

– **FÉRFI 1** ...Adlerra az életfogytiglani szabadságvesztés kiszabását kérte.

– **NŐ** A bíró végül enyhítő körülménynek tudva be, hogy tettét a vádlott fegyvertelenül követte el, súlyosbító körülménynek tekintve viszont nevezett büntetett előéletét, tizenöt évi szabadságvesztésre ítélte Adler Jenőt.

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ) *(ének)*

Adlert egyetlenegyszer ütöttük pofon.
Mint kiderült, akkor is fölöslegesen.
Hisz korántsem akartunk tisztázni mindent.
Egy írószövetségi kezdeményezés...!
Weiner Jankánál töltötte az éjszakát.
Váratlanul jött most is, másfél év után.
Kikönyörögte azt a nyomorult díványt.
És ez ütötte Jenőt szíven igazán.
Hogy Janka megtagadja még tekintetüknek azt a szoros összefonódását is,
amely neki a forradalom legeslegesebb éjszakájának legdrágább perce volt.
Dohányossal beszéltek pár szót biztosan.
A kibontakozás jövőjéről talán.

Adlert egyetlenegyszer ütöttük pofon.
De mi ütötte Jenőt szíven igazán?
Először életében és utoljára
Weiner Jankánál töltötte az éjszakát.

Zene

KAR *(1981-ben, három pártközponti csinovnyik irodájában)*

– **FÉRFI 1** Nos, kedves Dohányosné elvtársnő...

– **NŐ** Foglaljuk akkor össze...

JANKA Szólítsanak inkább Jankának!

KAR

– **FÉRFI 2** Hát persze, Janka...

JANKA Három dolog volna.

KAR

– **NŐ** De, ugye, nem lakáskiutalás az egyik...

– **FÉRFI 1** Nagyon beszűkültek a lehetőségeink ugyanis...

JANKA Nem, nem... És nem is autó, én nem vezetek...

KAR

– **FÉRFI 2** Hát akkor...?

JANKA Jó, vágjunk a közepébe! Az első egy Dohányos-életműkiadás volna.

KAR

– **NŐ** Ó. Az egész életmű...?

JANKA Igen. Az alaplívek: nyolc kötet – plusz a levelezés meg a naplójegyzetek: négy-öt kötet...

KAR

– **FÉRFI 1** De, ugye, tudja, Janka, hogy az ilyen horderejű kérdésben ki az, aki egy személyben dönt...?

JANKA Hogyne tudnám. Nem véletlenül hozakodom elő ezzel – ezt az újrakiadást ugyanis ő maga vetette föl. Csak éppen – hadd legyek magukhoz mint régi tanítványokhoz egészen őszinte – nem a teljes életműét.

KAR

– **NŐ** Jaj, kedvesem...!

– **FÉRFI 2** Janka elvtársnő...!

– **FÉRFI 1** De hát ki merne vállalkozni, mondjuk, az összes Dohányos-cikk publikálására?!

JANKA Mért – ez annyira sok...?!

KAR

– **FÉRFI 1** Nem annyira sok, mint amennyire sokféle...!

– **FÉRFI 2** Ha, mondjuk, vesszük csak a negyvenes éveket...

– **NŐ** Negyvenkettő, negyvenhárom...

– **FÉRFI 1** Szemben a negyvennyolc, negyvenkilenc...

– **FÉRFI 2** Nem beszélve a levelezésről.

JANKA Ne aggódjanak, lesz avatott szerkesztő.

KAR

– **NŐ** Név szerint?

JANKA Ez a második kérésem: Adler Jenő.

KAR

– **FÉRFI 2** Tényleg? Adler Jenő? Négyévi börtönnel...?

– **FÉRFI 1** Szerintetek ez az Adler nem számít fekete-seggűnek?

– **NŐ** Még mindig? Tizenhét éve szabadult!

– **FÉRFI 2** Szerintem attól függ. Tudományos eredmények közlése: igen – közéleti cikkek, rádió- és tévészerelés: nem.

JANKA De hát ezától cettig mind: szakma. Tudomány. Két segédszerkesztővel. És énszerintem az egyik Adler lánya, Viola legyen... Őt már korábban is azért emlegettem... A másik segéd pedig – én azt szeretném, hogy Dohányos Mihály legyen.

KAR

– **NŐ** Aki a „Michel” becenevet használja, ugyebár.

JANKA Igen, a fiam.

KAR

– **FÉRFI 1** Hoppá.

– **NŐ** Sőt, jaj-jaj.

– **FÉRFI 2** Hát igen, mert nevezett Michel...

– **FÉRFI 1** Magyar állampolgár...

– **FÉRFI 2** Ó ugyanaz, ugye, aki Franciaországban tartózkodik, de...

JANKA Nincs mit szépíteni, sajnos hónapokkal túllépte már az engedélyezett időt...

KAR

– **FÉRFI 2** Lassan egy évvel.

JANKA Hát igen... Pedig a fiam el is kezdte már a naplók és a levelek rendszerezését, csak aztán...

KAR

– **FÉRFI 1** Dobbantott.

– **NŐ** Rádásul egy ilyen kapcsolattal komplikálva...

JANKA Pedig ez neki való feladat volna... és ezzel vissza lehetne vezetni őt az itthoni közegbe...

KAR

– **FÉRFI 2** Amely kapcsolatnak még csak nem is a politikai a kényesebbik vonatkozása. *(Összekacsintanak)*

JANKA És ő – Viola segítségével – nagyon is alkalmas erre a türelemjátékra, amit a filológia jelent...

KAR

– **NŐ** Hiszen a Marcel – noha nem tudunk franciául – férfinév ugyebár...

– **FÉRFI 1** Miközben, ugye, a Michel is férfinév...

JANKA Én most eltökéltem magam, hogy kimegyek a fiámért, és hazahozom. Viszont ehhez az kéne, ugye – és ez a harmadik kérésem –, hogy itthon aztán...

KAR

– **FÉRFI 2** Azzal, ugye, tisztában van, Janka, hogy ez a Marcel többé nem kaphat beutazási engedélyt Magyarországra?

JANKA Hát pontosan ezt reméltem én is.

KAR

– **FÉRFI 1** Az ellenzékiekkel való kapcsolatai tükrében főlegesen is részleteznünk, miért...

– **NŐ** Nem mintha a te fiadat, Janka, ugyanez nem érintené.

De bízunk benne, hogy az belügyünk maradhat majd. Mindenesetre együtt nem térhetnek vissza.

JANKA Teljesen egyetértek. Hiszen ahhoz, hogy Mihályt én jó útra térítem, le kell zárni azt a... barátságot. Úgy-hogy az csak megnyugtató, ha a határok is jótékonyan távol tartják őket egymástól. De bízhatok-e benne, hogy ha Mihály hazatér, önök *ad acta* teszik az ügyét?

KAR

– **FÉRFI 2** Igen, azt hiszem, hogyne...

– **NŐ** Feltéve persze, hogy nem lesz többé ilyen ügye...

– **FÉRFI 1** Van még egy feltétel. Foglalkozhat ugyan a Dohányos-levelezéssel és a naplókkel. De minden fölmerülő kérdésben velünk kell egyeztetnie.

– **FÉRFI 2** Nem Adler Jenővel... vagy Violával...

– **NŐ** Személyesen mivelünk.

JANKA Értem.

KAR (FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ), JANKA, ADLER (ének)

Legyen egy Dohányos-életműkiadás.

Nem kell aggódni, lesz avatott szerkesztő.

Nem az, hogy sok, hanem hogy sokféle a mű.

Adler az tudja, mi kell, s mi felelhető.

Michelt jó útra kell téríteni megint.

Mert Párizsban tartózkodik valakinél.

Nincs mit szépíteni, hónapok óta már.

Miközben tudjuk, hogy a Marcel férfinév.

Kéne egy Dohányos-életmű-szerkesztő.

Vajon a sokféleből mi felelhető?

Michel most Párizsban lakik valakinél.

Nincs mit szépíteni, a Marcel férfinév.

Zene

KAR (egy 1981-es estén Párizsban)

– **FÉRFI 2** Párizsban Dohányosné elhelyezéséről a magyar külképviselet gondoskodott.

– **NŐ** Azaz bennünket utasított, hogy a futárlakást bocsás-suk rendelkezésére.

JANKA (megjön a fiával [Kar – Férfi 1], köszön a portásnő-szo-baasszonynak) Bon nuit...!

KAR

– **NŐ (akcentussal)** Bon nuit!

JANKA Jaj, magyarnak tetszik lenni... A délelőtti portás francia volt. Dohányosné – ez a fiam. A 6-os kulcsot kérem!

KAR

– **NŐ** Tessék! Akkor... kérnek még egy ágyneműt?

JANKA Nem is tudom... Tegye csak le, és ha szükség lesz rá, akkor majd én...

KAR

– **NŐ** Rendben.

JANKA (már a szobában – miközben a portásnő leskelődik) Hát eddig is eljutottunk. Látod, hogy megtaláltalak.

KAR

– **FÉRFI 1** Mama, te aztán nem adod fel soha, mi...?

JANKA Hát nem – amíg nem muszáj. (Odamegy az ablak-hoz) Nézz csak oda, kisfiam! Látod ott, a sarkon azt a kávéházi teraszt?

KAR (nem mozdul)

– **FÉRFI 1** Láttam már eleget.

JANKA Ott ültünk apáddal '47 nyarán.

KAR

– **FÉRFI 1** A mindenható apámmal. Még azt is megtehetette, hogy a szeretőjével utazott Párizsba?

JANKA Jaj, Michel...! Egyébként én csak később jöttem. Ő hosszabban volt itt, én meg csak egy hetet.

KAR

– **FÉRFI 1** A miniszterné meg otthon maradt.

JANKA Na és. Én sokkal többet maradtam otthon, pedig...

KAR

– **FÉRFI 1** Pedig? Végig a szeretője voltál?

JANKA Honnan tudod?

KAR

– **FÉRFI 1** Te mutattad meg a levelezéseket.

JANKA Kisebb-nagyobb kihagyásokkal... végig.

KAR

– **FÉRFI 1** Mikortól?

JANKA '41-től... '40-ben ismerkedtünk meg, de... csak később lettünk jóba...

KAR

– **FÉRFI 1** Eléggé jóba?

JANKA Hát nem eléggé. Erről is olvashatsz a naplójában. Sokszor szakítottunk.

KAR

– **FÉRFI 1** Főleg te szakítottál, mi?

JANKA Főleg én.

KAR

– **FÉRFI 1** Mert más szeretőid voltak?

JANKA Nem. Nem voltak... Lettek, később. De nem őmiat-tuk...

KAR

– **FÉRFI 1** És voltak korábban. Kik voltak a szeretőid?

JANKA Nem tartozik rád.

KAR

– **FÉRFI 1** Nem? És hányan voltak?

JANKA Na, hagyjuk ezt...!

KAR

– **FÉRFI 1** És az ő leveleiket nem fogod megmutatni? Ki az az Emma?

JANKA Ezt honnan veszed...?!

KAR

– **FÉRFI 1** Tőle is volt ott egy levél... Szóval...?

JANKA Ezt most... Róla most nem...

KAR

– **FÉRFI 1** Miért mentél vissza mindig az apámhoz?

JANKA Nem is tudom... de ő jött mindig, nem én... '45-ben megnősült, három hét múlva már ott volt...

KAR

– **FÉRFI 1** És mi volt vele a bajod?

JANKA Nem akartam politikust.

KAR

– **FÉRFI 1** A háború alatt még nem volt politikus.

JANKA Dehogynem.

KAR

– **FÉRFI 1** És az mindegy volt, hogy parasztpárti volt éppen, vagy...?

JANKA Mindegy. Egyszerűen irtóztam attól, hogy minisz-ter...

KAR

– **FÉRFI 1** Nem a hatalomtól irtóztál, amit szolgál?

JANKA Dehogynem.

KAR

– **FÉRFI 1** És aztán miért vált el? Temiattad?

JANKA Hát nyilván. De addigra meg is romlott a viszonya

a feleségével... Túlságosan szektás, balos az a nő, és folyton féltékenységi rohamai voltak.

KAR

– **FÉRFI 1** Aminek, ugye, mindig volt alapja. Miért éppen akkor...?

JANKA Én azt mondtam apádnak, addig nem állok vele szóba, míg hátat nem fordít a politikának. És mivel ő erre '57-ben szánta el magát, hát ezért...

KAR

– **FÉRFI 1** Anya, nehogy már...! Hát utána mi jött? Szerinted a Népfront meg az Akadémia, meg az Egyháziügyi Hivatal – az nem politika?

JANKA Nem, hát nem ugyanaz, mint amikor...

KAR

– **FÉRFI 1** Meg a folytonos lebegtetése annak, hogy megint vállaljon-e vezető szerepet...

JANKA Soha nem volt az komoly, mert nem garantáltak neki szabad kezét...

KAR

– **FÉRFI 1** Úgy tett, mintha kéretné magát, mintha ő szabna feltételeket... Noha mindenki tudta, hogy a kormányba a nőügyei miatt nem jöhet újra szóba, holott ő nagyon is ambicionálja... Nem beszélve arról a komikus sóvárgásról az államelnökségért...

JANKA Ő csak az elnöki tanácsi formát bírálta...

KAR

– **FÉRFI 1** Meg azok a giccs-nők...! Az a színésznőcske, akivel egy színházi rendező szóba sem állt volna...!

JANKA Kisfiam, muszáj ezt most...?

KAR

– **FÉRFI 1** Miért? Hátha újat is mondok neked. Tudod, mit hallottam? Hogy azt a nőt eredetileg mint fizetett szajhát kerítették neki! Volt egy állandó maicsirke-beszállítója, érted, ha új húst akart, akkor vele hozatott, és az illető ezt is úgy szervezte oda neki egy partira. Csak aztán belehabarodott a papa, vén kecske léte, és ő nyomta be énekesnőnek a tévébe! Na és az a másik? A divattervező...! A hideg kivert az ízlésétől meg a rikoltozásától! Téged nem?

JANKA De igen. De attól is, amit te most itt művelsz.

KAR

FÉRFI 1 Mert annyira korszerű lett a papa vénségére!

JANKA Miféle vénség?! Hatvannégy évesen halt meg! Teneked az már vénség?

KAR

– **FÉRFI 1** Modern divat- és formatervezés, autó, reflektorfény, film, tévé – egy alpári kirakatrendező víziója volt az egész!

JANKA Befejezted...?!

KAR

– **FÉRFI 1** (*kinéz*) Szóval oda ültetek le '47-ben...

JANKA Igen.

KAR

– **FÉRFI 1** Én pedig ugyanoda nem ültem le '77 nyarán, mert nem volt pénzem.

JANKA És te kinek voltál akkor a szeretője?

KAR

– **FÉRFI 1** Nem tartozik rád.

JANKA Na és most, Michel, most... van pénzed?

KAR

– **FÉRFI 1** Komolyan kérded? Akkor nincs.

JANKA És ez a... Marcel barátod nem segít?

KAR

– **FÉRFI 1** De... A legtöbbet mégiscsak neki köszönhetem.

JANKA Ennyi a legtöbb? Hogy jóformán éhez, egy hippitányán nyomorogsz – ez a legtöbb?

KAR

– **FÉRFI 1** Anya, ezt hagyd abba, kérlek...!

JANKA És most hol van, ha szabad kérdeznem? Idecsábít, aztán eltűnik?

KAR

– **FÉRFI 1** Ez nem a te dolgod!

JANKA De hiszen itt hagyott, nem?

KAR

– **FÉRFI 1** Visszajön! Mindig visszajön!

JANKA Mindig? És mikor? És meddig jön vissza mindig?

KAR

– **FÉRFI 1** (*sírva*) Bármikor, bármeddig, de hagyjál békén...!

JANKA (*megöleli*) Jól van, drágám, jól van, nem akarlak én bántani. Az én ölemben bármikor kisírhatsz magad.

KAR

– **FÉRFI 1** (*sír*) Nem akarok sírni, csak...

JANKA Csak hát ekkora idegfeszültségben, magadra hagyva... Érthető, ha fölszakad belőled... Hagyni kell... Ha megcsalják és megcsúfolják az embert...

KAR

– **FÉRFI 1** Anya, ezt ne mondd!

JANKA Arról, aki téged így megalázott – miért ne mondanám?

KAR

– **FÉRFI 1** Mert nem igaz, hogy...

JANKA De igen, igaz! Ez így megalázó – egyrészt. Másrészt pedig ez az ügy tökéletes képtelenség – duplán is.

KAR

– **FÉRFI 1** Te ne merészelj egy csodát így bemocskolni!

JANKA Michel, próbáld ésszerűen nézni! Először is tartós viszonyban állni egy nyugatival, az disszidálással, vagyis örökre szóló elszakadással fenyeget, és ez teneked rettenő kockázatos volna még normális párkapcsolat esetén is. Na de hogy egy férfival...!

KAR

– **FÉRFI 1** Te hallgass, anya, mit tudsz te erről?! Mi az, hogy egy férfival? Na és egy nővel?

JANKA Erre még ebben a híres Párizsban se lehet alapozni semmit! Még akkor se, ha egyébként a partneredre lehetne, de hát erre a Marcelra nem lehet! Még most se látod?!

KAR

– **FÉRFI 1** Nem látom, nem látom, és téged sem akarlak látni! Hallgass, nem akarlak hallani, hallgass!

JANKA Ha élne apád, most ő volna itt, mit mondanál neki?

Michel a fülére tapasztott tenyérrel hördül föl, és a falnak fordul

KAR

– **FÉRFI 2** Tudtuk, hogy kevés ennél alávalóbb kérdést lehetett volna Michelnek szegezni.

– **NŐ** Hiszen ő semmitől se rettegett jobban, mint hogy az apja rájön, s tán még agyon is veri...

DOHÁNYOS Nekem nem lehet homokos a fiam! Egy Dohányos – az nem lehet buzi! Ha pedig az – akkor nem Dohányos többé, takarodj a házamból! Nyilván ezt ordítanám közben, hiszen addig is gúnyoltalak. Mutasd már a lábad közét! Nem lány vagy te véletlenül? De szerencsére meghaltam, mielőtt anyád egyszer rajtakapott téged... egy fiúval...!

JANKA Úgy törtem rájuk, hogy még a kitámasztó szék hátamlája is széthasadt...

KAR
 – **NŐ** És akkor Michel szörnyű büntudattal hálálkodott, hogy van Isten...
 – **FÉRFI 1** Van Isten, aki az apámat időben eltakarította innen.
 – **FÉRFI 2** Mert ha Dohányos éri tetten, azt Michel aligha élhette volna túl, az apát pedig ekkor vitte volna el nyilván a szívroham.
JANKA Hazamegyünk, Michel, jó...?
KAR
 – **FÉRFI 1** Nem megyek...!
JANKA Otthon érdekes munkád lesz... És Viola fog segíteni benne. Ő is hazavár...
KAR
 – **FÉRFI 1** Miféle munkám...?
JANKA Apád hagyatékát kell kötetbe rendezni. A levelezést, a naplót...
KAR
 – **FÉRFI 1** Én ugyan hozzá nem nyúlok...!
JANKA Ne mondd, hogy nem érdekel!
KAR
 – **FÉRFI 1** Lehet, hogy érdekelne... Csak félóránként elhánynám magam.
JANKA Ne beszélj így... Apádnak életműkiadást tervezünk, meglátod...
KAR
 – **FÉRFI 1** Meglátom, persze...
JANKA Hazamegyünk, és...
KAR
 – **FÉRFI 1** Nem megyek haza.
JANKA Marcel miatt nem akarsz...? Voltaképpen mi fűz össze benneteket?
KAR
 – **FÉRFI 1** Mi fűzne össze, te szerencsétlen? Botránkozz meg: szerelem.
JANKA Szerelem! Akkor most hol van? Csak úgy elment mással?
KAR
 – **FÉRFI 1** Nem tudom, de visszajön...
JANKA Mikor? És teveled azóta nem is törődik? Hát egy csöpp felelősségérzet sincsen benne? És egyáltalán mit mond?
KAR
 – **FÉRFI 1** Nem tartozik rád!
JANKA Mikor beszéltetek utoljára?
KAR
 – **FÉRFI 1** Hagyjál, nem tudom, de úgysem akarok...
JANKA Arra feleljél, Michel, tisztességes dolog-e a sorsára hagyni idegen városban egy fillér nélkül azt, akit állítólag szeretünk! Igen vagy nem?
KAR
 – **FÉRFI 1** (sír) Nem tudom...
JANKA Szerinted te csak ezt a fájdalmat és szenvedést érdemled-e, hogy heteken át rád se nézzenek, igen vagy nem? Válaszolj, a kutya úristenit!
KAR
 – **FÉRFI 1** (zokog) Nem...
KAR
 – **NŐ** Vissza fog jönni, mindig visszajött, most is visszajön, csak ezt hajtogatta elszántan Michel.
 – **FÉRFI 2** Az anyja pedig oly együtt érzően beszélt vele, mint ahogy a kétségek közt vergődő szerelmesekkel egyébként is szokás.
 – **NŐ** Később Michel hosszasan könyörgött az anyjának, hogy egyszer még hadd hívhassa föl Marcellt.

– **FÉRFI 2** Janka végre beleegyezett, nem bánja, telefonáljon.
 – **NŐ** Milyen jó, hogy hallja Michel hangját, örvendezett Marcel, ahogy fölvette.
 – **FÉRFI 2** (a telefonba) Akkor talán annyira mégse szívta mellre...
 – **FÉRFI 1** (a telefonba) Hazautazom.
 – **FÉRFI 2** Hazautazol? És mikor jössz vissza...?
 – **FÉRFI 1** Soha.
 – **FÉRFI 2** Na, olyat soha nem szabad mondani, hogy soha. Hiszen ki tudja, mit hoz a jövő. És az tényleg nem volna jó, Michel, ha többé nem találkozhatnánk... Feltétlenül telefonáljál majd, vagy írd, jó?
JANKA (kiveszi fia kezéből a kagylót, leteszi, ringatja a fiát, majd újra a telefonért nyúl) Hívok taxit. Összecsomagolsz, még elérjük az éjszakai vonatot.
JANKA (ének)
 Látod, Michel, hát mégis megtaláltalak.
KAR (ének)
 – **FÉRFI 1** Mama, te tényleg nem adod fel soha már?
JANKA (ének)
 Ott azt a kávéházi teraszt látod-e?
 Apáddal oda ültünk '47 nyarán.
 Én nem akartam politikust sohasem.
 A többi szeretőm az nem tartozik rád.
KAR (ének)
 – **FÉRFI 1** Később is lebegtette azt a szerepet.
 De nőügyei révén kizárta magát.
DOHÁNYOS (ének)
 Hogy homokos lenne az én fiam? – Kizárt!
 Egy Dohányos az soha nem lehet buzi.
KAR (ének)
 – **FÉRFI 1** Van Isten, aki időben elvitte őt.
JANKA (ének)
 Elérjük még a vonatot, hívunk taxit.
KAR (ének)
 – **FÉRFI 1** Igaz, hogy elment most, de mindig visszajön.
 Mi fűzne hozzá? Botránkozz meg, szerelem!
JANKA (ének)
 Neked miért nem juthat más, csak fájdalom?
KAR (ének)
 – **FÉRFI 1** A legtöbbet mégis neki köszönhetem.
KAR (**FÉRFI 1**, **FÉRFI 2**, **NŐ**), **ADLER**, **JANKA** (közös ének)
 Igaz, hogy elment most, de mindig visszajön.
 Mi fűzne hozzá? Botránkozz meg, szerelem!
 Neked miért nem juthat más, csak fájdalom?
 A legtöbbet mégis neki köszönhetem.

1981 Adler Viola (Kar – Nő) alszik, hosszú telefoncsörgés ébreszti, végre fölveszi a kagylót

KAR
 – **NŐ** Halló...
 – **FÉRFI 2** Adler Viola?
 – **NŐ** Igen, tessék...
 – **FÉRFI 2** Ön Dohányos Mihály hozzátartozója?
 – **NŐ** Mi? Nem, én nem... Én csak... gyerekkorától ismerem... Miért?
 – **FÉRFI 2** Korábban az ön nevét adta meg legközelebbi hozzátartozóként...
 – **NŐ** Pedig az az anyja...
 – **FÉRFI 2** De mivel az édesanyját most éppen nem tudjuk elérni...

- **NŐ** De mi történt? És ki maga egyáltalán?
- **FÉRFI 2** Rossz hírt kell közölnöm.
- **NŐ** Igen...?
- **FÉRFI 2** Dohányos Mihály öngyilkosságot követett el. Altatót vett be...
- **NŐ** Istenem...! És meg tudják menteni...? Kórházban van már...?
- **FÉRFI 2** Nem lehetett már megmenteni, csak másnap találtak rá.
- **NŐ** (*leejti a telefont, zokog, ordít*) Kinyírtad, Janka! Te szörnyeteg, kinyírtad...!
- KAR** (*miközben Jankát némán látni*)
- **FÉRFI 1** Igen, mi magunk is úgy vélekedtünk – akkor is, később is –, hogy okolja magát csak Dohányosné.
- **FÉRFI 2** Habár azért kicsit mégiscsak összevitakoztunk azon, hogy – köntörfalazás nélkül szólva – volt-e részünk benne.
- **FÉRFI 1** És hogy egyébként is járt-e bármi haszonnal, hogy ezt a nyomorultat hetenként beidéztük – a készülő Dohányos-dokumentumkötet ürügyével...
- **FÉRFI 2** De valójában azért, hogy hajlandó-e felsorolni végre, miféle tiltott irományokat hoztak haza és vittek ki magukkal ezzel a Marcellal...
- **FÉRFI 1** Meg hogy tájékoztasson minket a repülő egyeteméről...
- **FÉRFI 2** Persze nemigen akart köpni, ám kérdés, hogy tudott-e volna mondani bármit is, ha beszél.

- **FÉRFI 1** De végtére ilyen terhelt lelkiállapotnál, aki képes egy férfiért belehalni a csalódásba, ugyan mit számít némi faggatózás?

- **FÉRFI 2** Mikor még csak pofon se vertük! Igazunk van? Semmit se számít.

KAR (**FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ**), **ADLER, JANKA** (*ének*)

Habár még összevitakoztunk egy kicsit.
De végül mi magunk is úgy vélekedtünk.
Hogy egy kis faggatózás ugyan mit számít.
De kérdés, mit tudott volna elmondani.

Látod, nem hitted, mégis megtaláltalak.
Mi fűzne hozzá? Botránkozz meg, szerelem!
Ki az elérhetetlen hozzátartozó?
Én csak gyerekkorától fogva ismerem.

Hogy mi számít, erről is nyithatunk vitát.
Amikor még csak nem is ütöttük pofon.
Janka, te tényleg nem adod fel soha már?
Neked miért nem juthat más, csak fájdalom?

KAR (**FÉRFI 1, FÉRFI 2, NŐ**), **ADLER, JANKA** (*ének*)

Én csak gyerekkorától fogva ismerem.
Amikor még csak nem is ütöttük pofon.
Mi fűzne hozzá? Botránkozz meg, szerelem!
Ezért nem juthat más nekem, mint fájdalom.
Hogy megtaláltam volna, magam sem hiszem.
A hozzátartozóm most elérhetetlen.